

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Արքայադատ
Քրոնիկա գրադարան
1904

891.99
5 66

891-99

S-66

uy

13 APR 2011

ՈՐՈՄՆ ՑԱՆՈՂՆԵՐ

Գումէղիա 3 գործողութեամբ

հեղ. Վ. ՏԻՐԱՑԵԱՆԻ

5614

Ներկայացման իրաւունքը վերապահուում է հեղինակին

ԹԻՖԼԻՍ

Տպարան Մովսէս Վարդանեանցի

1904

23 JUL 2013

58.827

1893 199A 61

ВЕРНО

Доз. Цензурою. 17 Декабря 1903 г. Тифлисъ.

206

ԻՄ ՀՕՐ

ՅԱԿՈՅ ԾԻՐԱՅԵԱՆԻՆ

Հայր, ի յուզ քո ջերմ եւ անսակ սիրոյն
Որով սիրեցիր քո իմ մանկութիւն.

80 000-15

1903

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

- Գ. ԳԷՈՐԳ ԵՐԱՆԵԱՆ 55 տ. գիւղի կալածատէր
- Տ. ՍՕՔԻԱ ԵՐԱՆԵԱՆ 48 տ. սորա կինը
- ՕՐ. ՆՈՒՆԷ 16 տ. սրանց աղջիկը
- ՍՈՒՐԷՆ 27 տ. սրանց որդին
- Տ. ՍԱԹԵՆԻԿ ՍՈՒՂԲԷԳԵԱՆ 58 տ. հարուստ այրի
- ԱՐՏԷՄ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՈՎԻՉ 35 տ. սրա որդին
չառ շիկ հագնուած
- ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՂԱՅԵԱՆ 28 տ. Արաէմի ընկերը
հարուստ
- ՄԱՐԻԱ ԳԱՌՆԻԿԵԱՆ 30 տ. այրի կին
- ԼԵՒՈՆ ԳԱՐԱՅԵԱՆ 25 տ. միջին գասակարգից,
մօնօկլով
- ՄԻԽԱՅԷԼ ԿՈՍՏԱՆԳԻՆՈՎԻՉ ԱՆՏՈՆԵԱՆ 40 տ.
զինուորական սպայ
- ԳԵՐԱՍԻՄ ԻԼԻՆԵԱՆ 50 տ. վաճառական
- ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ 45 տ. ծառայ Երանեանների տանը
- ՅՈՎՍԷՓ ծառայ Սուլբէգեանի մօտ, Ֆրակով,
Երիտասարդ
- ԲԱՐՍԵՂ (ՎԱՍԻԼԻՅ) ծառայ Գառնիկեանի մօտ:

I գործողութիւնը կատարուած է Երանեանի տանը, II-ը Սուլբէգեանի III-ը տ. Գառնիկեանի տանը: I-ի եւ II-ի մեջ անցել է մի տարի.

(աջ և ձախ հասարակութիւնից)

Գործողութիւն I.

(Չքեղ դանիճ Երանեանների տանը. մեջտեղը կամարակապ բացուած, Երկու սիւնների մօտ տումբեր որոնց վրայ դրուած են ջահեր, մեջտեղը շքեղ ջահ. ձախ III պլանում դուռ, որ տանում է պ. եւ տ. Երանեանների սենեակը: Ձախ նախաբեմ պատուհան. աջ III պլան դուռ, որ տանում է դէպի տան ներքին մասերը: Աջ I պլան մուտքի դուռը: Գամարից այն կողմ ընդարձակ դանիճ, որտեղ կիսով ջափ երեսում է դաշնամուր եւ վերան ջութակ իր արկղով: Դանիճում նախաբեմում Երկու մեծ ծաղկամաններ. ձախ պատուհանի մօտ դիւան, սեղան եւ արուներ. կահաւորումը անճաշակ քեռ հարուստ: Ետեւի դանիճում ձախ երեսում է կիսով ջափ սեղան քեյի պարագաներով, առանց ինքնատի: Մեջտեղից կախուած ջահը վառուած է, երեկոյ է):

ՏԵՍԻՂ I

Տ. Երանեան եւ Ստեփան յետոյ պ. Երանեան

Տ. ԵՐԱՆԵԱՆ (Սնհանգիստ ման է գալիս) ՍՏԵՓԱՆ (կամարի մօտ ջահերն է վառում)

Տ. ԵՐԱՆԵԱՆ (հանդարտ ճայնով) Խելքդ
գլուխդ հաւարիք Ստեփան և աշխատիք որ մի
ձախող բան չանես, ապա թէ ոչ ծիծաղի ա-
ռարկայ կը դառնանք: Ահա նախազգուշացնում
եմ. ամեն մի հրաման ընդունելիս խոր գլուխ
տուր, չծիծաղես, դէմքդ չծռմուես, լուրջ լի-
նես, շատ շարժումներ չանես, աւելորդ խօս-
քեր չասես, մի խօսքով վարուիք այնպէս, ինչ-
պէս վայել է մի մեծ տան ծառայի:

ՄՏԵՓԱՆ Լսում եմ տիկին:

Տ. ԵՐԱՆ. Քաղաքավարի վարուես.

ՄՏԵՓԱՆ Չատ բարի տիկին.

Տ. ԵՐԱՆ. Քեզ ուղղուած հարցումներին
կարճ ու կտրուկ պատասխան տուր.

ՄՏԵՓԱՆ Լսում եմ տիկին.

Տ. ԵՐԱՆԵԱՆ (Վրայ տայով) Այն էլ լուրջ
տոնով:

ՄՏԵՓԱՆ Չատ բարի տիկին.

Տ. ԵՐԱՆ. Ջահերը վառիր:

ՄՏԵՓԱՆ. (Սկսում է շարունակել վա-
ռելը)

Տ. ԵՐԱՆ. (Մի քանի բոպէ ման գայուց
յետոյ) Լսիր:

ՄՏԵՓԱՆ (Մեջքը դարձրած՝ շարունակե-
լով վառելը) Լսում եմ տիկին:

Տ. ԵՐԱՆ. (Գրգռուած) Լսում եմ տիկին.
Երեի իմ խօսքերը իզո՞ւր էին:

ՄՏԵՓԱՆ (Չըմբռնելով) Ի՞նչ խօսքեր տիկին:

Տ. ԵՐԱՆԵԱՆ Չասացի՞ որ ամեն մի խօսք
լսելիս խոր գլուխ տաս:

ՄՏԵՓԱՆ (Խոր գլուխ է տայիս)

Տ. ԵՐԱՆ. Վառիր ջահերը:

ՄՏԵՓԱՆ (Գլուխ է տայիս եւ շարունա-
կում է վառել)

Տ. ԵՐԱՆ. Հարկաւոր է Սուրէնին համո-
զել, ապա թէ ոչ մի անհամ խաղ կը սարքի...
Գէորգին նախազգուշացնել, Նունէին նախա-
պատրաստել... (քիչ բարձր) Ա՛խ Տէր-Աս-
տուած, ինչ մեծ պատասխանատուութիւն է
հասած աղջկայ մայր լինելը:

ՄՏԵՓԱՆ (Վերջացնելով) Ես վերջացրի
տիկին:

Տ. ԵՐԱՆ. Կարող ես գնալ:

ՄՏԵՓԱՆ (Գլուխ է տայիս եւ գնում)

Տ. ԵՐԱՆԵԱՆ Սպասիր.

ՄՏԵՓԱՆ (Կանգ է առնում գարմաքաձ,
յետոյ արագ գլուխ է տայիս):

Տ. ԵՐԱՆ. Պարոնին կանչիր.

ՄՏԵՓԱՆ (Գնում է եւ յետոյ դառնում)
Ո՞ր պարոնին:

Տ. ԵՐԱՆ. Քանի պարոն կայ այս տանը:

ՄՏԵՓԱՆ Գայ մեծ պարոն և կայ փոքր
պարոն:

Տ. ԵՐԱՆ. Փոքր պարոն. նա սրտեղի պա-
րոնն է. նա դեռ երեխայ է...

ՄՏԵՓԱՆ Հասկացայ. (գնալով երրորդ
պլան ձախ՝ ասում է կողմ) 27 տարեկան ե-
րեխայ, ա՛յ նորութիւն, (գնում է)

Տ. ԵՐԱՆ. Ես անպայման կաթուածա-
հար կըլինեմ, անպայման... ա՛խ Տէր Աստուած,

Տէր Աստուած... (նստում է):

ՄՏԵՓԱՆ (Դուրս է գալիս անցնում է աջ
III դռնով գնում)

Պ. ԵՐԱՆ. (Դուրս է գալիս գարր Ե.
ուրախ դեմքով) Ինձ խնդրել էիր հոգեակս...

Տ. ԵՐԱՆ. (չօր) Քեզ կանչեցի և ոչ թէ
խնդրեցի:

Պ. ԵՐԱՆ. Ինչո՞ւ ես բարկանում հոգեակս.
չէ՞ որ դու ես ասել, որ արիստոկրատ շրջան-
ներում կանչել երբէք չեն ասում. այլ խնդրել.

Տ. ԵՐԱՆ. Բայց դու նրանց շատ վատ ըն-
դօրինակութիւնն ես, և ջառեբը միշտ անտեղի
ես գործածում...

Պ. ԵՐԱՆ. Ի՞նչ էիր ասում հոգեակս ..

Տ. ԵՐԱՆ. (գրգռուած) Ես սաստիկ զըր-
գուում եմ, դուք ձեր վարմունքով կը խելա-
գարեցնէք ինձ...

Պ. ԵՐԱՆ. Մենք, այսինքն ևս...

Տ. ԵՐԱՆ. Ցնորուե՛լ ես այսօր ինչ է...

Պ. ԵՐԱՆ. Ինչո՞ւ պէտք է ցնորուեմ, խսկի
էլ չեմ ցնորուել, միայն աշխատում եմ այսու-
հետև արիստոկրատների պէս խօսել և հաս-
կանալ:

Տ. ԵՐԱՆ. Դրա ժամանակը չէ, այստեղ
աւելի լուրջ խնդիրներ կան:

Պ. ԵՐԱՆ. Ես ոչնչից տեղեկութիւն չու-
նեմ, ի՞նչ է պատահել:

Տ. ԵՐԱՆ. Դու միշտ ոչնչից տեղեկութիւն
չես ունենայ... (յուզահատ) Տէր Աստուած և

ասել որ սա մի ընտանիքի գլուխ է, հասած
զաւակների հայր...

Պ. ԵՐԱՆ. Ես... այսինքն.. գուցէ ունիմ
տեղեկութիւն... այո՛ այո՛... խնդիրը այն... ինչ-
պէս է...

Տ. ԵՐԱՆ. Խնդիրն այն է, որ ես յուսա-
հատ դրութեան մէջ եմ, հասկանում ես... Սու-
րէնը կատաղած է և սպառնում է խայտառակել
մեզ...

Պ. ԵՐԱՆ. (Երկիւղով) Ի՞նչ ես ասում... .

Տ. ԵՐԱՆ. Եւ այժմ քեզ կանչեցի որպէս
զի միասին կարողանանք համոզել նրան...

Պ. ԵՐԱՆ. Այո՛, այո՛, միասին համոզենք
նրան...

Տ. ԵՐԱՆ. Քո որդին ըմբոս է...

Պ. ԵՐԱՆ. Հոգեակս...

Պ. ԵՐԱՆ. Անասելի կերպով յանդուգն...
ասա խնդրեմ ի՞նչ մեր բանն է Սուրէզեաննե-
րի նման մարդկանց քննադատելը...

Պ. ԵՐԱՆ. Այո՛ այո՛, ինչ մեր բանն է
նրանց քննադատելը:

Տ. ԵՐԱՆ. (շղայից) Թութակի պէս մի
կրկնիր խօսքերս: (Գնալով դեպի աջ դուռը,
բղաւուն է) Ստեփան...

ՏԵՍԻԼ 2

Նոյնը, Ստեփան յետոյ Սուրէն

ՄՏԵՓԱՆ (Երեւալով) Ի՞նչ է տիրուհի:

Տ. ԵՐԱՆ. Ի՞նչ է տիրուհի, անշուրհը, եր-

բէք չպիտի կարողանաս քաղաքացի ծառաներին նմանել, միթէ՞ այդպէս են խօսում...

ՄՏԵՓԱՆ Հապա ինչպէս են խօսում...

Տ. ԵՐԱՆ. Տեսէք խնդրեմ... ինչպէս են խօսում... խօսիր, ինչպէս հարկն է, ինչպէս վայել է մի կիրթ ծառայի...

ՄՏԵՓԱՆ (նեղացած) Ես էլ չեմ փոխուիլ տիկին, ես ծերացել եմ...

Տ. ԵՐԱՆ. Յետո՞յ... ուրեմն ծերերը քաղաքավարութիւնից դժուր կ'էլին, ինչ է...

ՄՏԵՓԱՆ Ես քաղաքավարի եմ տիկին:

Տ. ԵՐԱՆ. Բաւական է, շատ ես թոյլ տալիս բեղ...

Պ. ԵՐԱՆ. Այո՛ շատ ես թոյլ տալիս քեզ հոգեհակա...

Տ. ԵՐԱՆ. (Գեորգիին) Դու լուր (Ստեփանին) իսկ դու խնդրեմ հիւրերի մօտ էլ չսկսես խելքիդ դօռ տալ ու դատողութիւններ անել. Սուրէնին այստեղ կանչիր...

ՄՏԵՓԱՆ (Անցնում է մեջտեղ գլուխը քափանարելով, կողմ) Երևի դեռ մեղքեր ունիմ քաւելիք. (զնում է)

Տ. ԵՐԱՆ. Քաւթառ անպիտանը... շարունակ մթմթում է, այդ անտանելի է վերջապէս. մի գեղեցիկ օր ես նրան երևի դուրս կը շարտեմ.

Պ. ԵՐԱՆ. Չատ ես զրգուում հոգեհակա, այդ լաւ չէ...

Տ. ԵՐԱՆ. Հանգիստ թող ինձ, առանց այն էլ գլուխս կորցրել եմ և եթէ նկատողութիւն-

ներ ես անելու, այն էլ անտեղի, լաւ կանես որ հեռանաս.

Պ. ԵՐԱՆ. Լաւ ես ձայն չեմ հանի. (փոքր պառուգա յանկարծ) բայց եթէ չխօսեմ, ինչպէս կարող եմ համոզել նրան...

Տ. ԵՐԱՆ. Տէր իմ Աստուած... Տէր իմ Աստուած...

Պ. ԵՐԱՆ. Մի բարկանար հոգեհակա, մի բարկանար, ես ձայն չեմ հանի... (նստում է.)

ՍՈՒՐԷՆ (մաքուր սխարիակով պարզ սեւ փողկապով, մտնում է խորքից ստուն եւ լուրջ:

Տ. ԵՐԱՆ. (նայելով նրա կողմը) Վատ հովեր են փչում:

ՍՈՒՐԷՆ Դու ինձ կանչել էիր:

Տ. ԵՐԱՆ. (քիչ մեղմ) Այո՛ գաւակս. դու արդէն լսեցիր այն ուրախալի լուրը, որ ոչ միայն քո քրոջ այլ և մեր ամբողջ ընտանիքի համար մի նոր ասպարէզ է պատրաստում. ես ցանկանում եմ իմանալ թէ ինչ է քո կարծիքը այդ մասին:

ՍՈՒՐԷՆ Դուք չհարցրիք իմ կարծիքը երբ այդ հարկաւոր էր, իսկ այժմ կարծեմ արդէն աւելորդ է:

Տ. ԵՐԱՆ. Ես քեզ չեմ հասկանում:

Պ. ԵՐԱՆ. Ճշմարիտ է. ինչ որ անհասկանալի բան կայ այդտեղ:

ՍՈՒՐԷՆ Եւ կարիք էլ չկայ հասկանալու: Վերջացրիք:

Տ. ԵՐԱՆ. Նստիր դաւակս. (Սուրենը նստում է ուսերը բարձրացնելով) Դիտես ինչ

վայ դաւակս, մենք գաւառացի ենք, աննշան, չնշին, հասարակութեան մէջ ոչ մի անուն չունեցող գաւառացիներ. ճիշտ է որ նիւթապէս հարուստ ենք, բայց դրամի հետ հարկաւոր է սննեմալ և դիրք. ահա մի դէպք որ նպաստում է մեզ բարձր շրջանների հետ յարաբերութեան մէջ մտնել. դու հասկանում ես. ինտելլիգենտների այդ շրջանները, ուր տիրում են քաղաքավարութիւն, կրթութիւն, արտասահմանեան բոլոր վայելչութիւնները, սուր հասկացողութիւն և վերջապէս այն ամեն առաւելութիւնները, որոնցից դուրի ենք մենք:

ՍՈՒՐԷՆ ես դեռ չիմացայ, թէ ի՞նչ բանի է հանգելու քո այդ գովեստները:

Տ. ԵՐԱՆ (չարուհեակում է) Ովքեր էին մեզ մինչև այժմ իբրև փեսացու ներկայանում, ոչնչութիւններ, օժիտ որսացող սինլքորներ, որոնց շրջանը շատ ցած է կանգնած քան ինչ որ է Մուրէզեաններինը. իսկ այժմ ես հասել եմ իմ նպատակին. ես գտել եմ մի այնպիսի փեսացու, որպիսին կը ցանկանային ունենալ քաղաքացի մայրերի մեծ մասը:

ՍՈՒՐԷՆ Նախանձելի դրութիւն է խօսք չկայ:

Տ. ԵՐԱՆ. Կըթուած, զարգացած, համաստ, առաքինի...

ՍՈՒՐԷՆ Իսկապէ՞ս

Տ. ԵՐԱՆ. Ի հարկէ:

ՍՈՒՐԷՆ Որ նա զարգացած է, այդ անվճելի է, բայց ինչ վերաբերում է առաքինու-

թեան, նա ամենափչացած մարդկանցից պակաս առաքինի է, մայր, ես կը կամենայի նախ նրա հետ խօսել ապա քեզ հետ, բայց քանի որ դու չափից դուրս գովեստներ ես շայտում նրան, քանի որ դու չես տեսնում կամ չես կամենում տեսնել նրա այն պակասութիւնները, որոնք կարող են քայքայել իմ քրոջ կիանքը, ես կը խօսեմ: Մայր, նա ամբողջ քաղաքի խօսակցութեան առարկայ է իր անառակ սիրուհու հետ միասին:

Պ. ԵՐԱՆ. Անառակ սիրուհի, ես այդ երբէք տանել չեմ կարող:

Տ. ԵՐԱՆ. Մենք դաւակս, նախապատմական դարերում չենք ապրում և ամօթ է նոյն իսկ այդպիսի յետադիմական մտքեր ունենալ. դու գիտես թէ ինչ ես պահանջում, ծիծաղելի է նոյն իսկ մտածելը. երեսուն և հինգ տարեկան մի երիտասարդ չի կարող անարատ կեանք անցկացրած լինել, հարկաւոր է աշխարհս լայն հայեացքով քննել: Ո՞վ է այժմ պարկեշտ մինչև ամուսնութիւնը. մինը ծածուկ է զւարճանում միւսը բացարձակ, զրանք կոչւում էն ամուրիական չնչին դարձութիւններ...

ՍՈՒՐԷՆ (Վեր կենալով) Մայր, դու կուրացել ես, ինչպէս չես տեսնում այն անդունդը ուր կամենում ես գլորել քո աղջկան, իմ քրոջը, իմ անգին նունէիս, իմ ամեհ, յստակ, մաքուր նունէին, մայր ես այդ երբէք չեմ թող տայ... ես...

Տ. ԵՐԱՆ. (ընդհատելով) Բայց ինչից ես

հնթադրում որ նա կը դժբախտանայ: Սուլբէ-
գեանը տհաս պատանի չէ, նա հաւանել է
քրոջը և խնդրել ձեռքը. անշուշտ նա ի նկա-
տի ունեցած կըլինի որ իր վարքը ամենքին
յայտնի է և այդ քայլն անելիս, նա անշուշտ
վճռել է փոխել իր կեանքը և...

ՍՈՒՐԵՆ Անառակ մարդիկ դժուար են
են ուղղում:

Տ. ԵՐԱՆ. Նա սիրելով նուէնէին կը մոռա-
նայ իր անցեալի յիմարութիւնները:

Պ. ԵՐԱՆ. Այդ շատ հաւանական է Սու-
րէս...

Տ. ԵՐԱՆ. Ես խօսք եմ տուել ւ. Սուլբէ-
գեանին և այդ պատճառաբանութիւնները չեն
կարող դրժել տալ իմ խօսքը, լսում ես:

ՍՈՒՐԵՆ Մայր ինդրում եմ, առանց խոր
մտածելու մի անիր այդ քայլը... մտածիր որ
դա կարող է քրոջս ամբողջ կեանքը թունաու-
րել, թշուառացնել նրան: Եթէ պ. Սուլբէգեա-
նը այդքան ինտելիգէնտ է, ուրեմն ես նախ
կը խօսեմ նրա հետ, ես կաշխատեմ գտնել
նրա խօսքերի մէջ կեղծը և ճշմարիտը, և ա-
հա ասում եմ մինչև այդ չլինի, ես չեմ թոյլ
տայ քո կողմից մի որևէ քայլ անել. ես կը
խանդարեմ:

Տ. ԵՐԱՆ. Ի՞նչպէս:

Պ. ԵՐԱՆ. Բայց դա խայտառակութիւն է:

ՍՈՒՐԵՆ Իմ քոյրը շատ թանգ արժէ ինձ
համար. ես նրան աշխարհիս երեսին սիրում
եմ ամեն բանից աւելի. ես չգիտեմ թէ ի՞նչն

է դրդում ձեզ երկուսիդ այդ քայլն անելու,
բայց գիտեմ հաստատապէս այն՝ որ դա չի
իրագործուի, մինչև որ ես ազնիւ խօսք չառ-
նեմ այդ Սուլբէգեաններից մինչև հաստատ
կերպով վստահացած չլինեմ որ իմ քոյրը չի
դժբախտանայ նրա ձեռքին:

Տ. ԵՐԱՆ. Ահա այդ բանն է որ չեմ կա-
մենում, դու և հայրդ ձեր անտաշութեամբ կը
քայքայէք իմ ծրագրները:

ՍՈՒՐԵՆ Ի՞նչ մայր.

Տ. ԵՐԱՆ. Ինձ լաւ ծանօթ է քո բնաւո-
րութեան բիրտ կողմերը: (Քիջ խիստ) Ես
զգուշացնում եմ քեզ Սուրէն, որ այժմ տեղը
չէ քո արհամարհանքը արտայայտելու և քա-
ղաքավարութեան պահանջների հակառակ վա-
րուելու: Ջանա քաղցր խօսել և համակրանք
գրաւել:

ՍՈՒՐԵՆ Ահա թէ ինչ, դուք պահանջում
էք որ ես կեղծաւորի դիմակ հագնեմ և խո-
նարհուեմ այդ բարձր արխտոկրատիայի ա-
ւանջ. խնդրեմ մայր, ես իմ համոզմունքը և
վերաբերմունքը ինձ եմ վերապահում, իսկ քո
ձգտումները ինձ չեն կարող հրճուանք պատ-
ճառել. դու կամենում ես նետել քո աղջկան
դրանց մէջ, միմիայն նրա համար, որպէս զի
չվիռես քաղաքացիների հետ, կարծես գաւա-
ռացի լինելը մի աններելի արատ և կեղտ է,
որը կամենում ես ոչնչացնել...

Տ. ԵՐԱՆ. Հասկանալի է որ այդ այդպէս է:

Պ. ԵՐԱՆ. Մենք պարտաւոր ենք նմանել

նրանց և ընդօրինակել նրանց նուրբ ձևերը, այդ այդպէս է դաւախս...

ՍՈՒՐԷՆ Բայց ես գաւառացի եմ, գաւառացի՝ կոպիտ և անքաղաքավարի ձևերով, ինչպէս որ այդ քեզ է թւում... սակայն եթէ հարկ լինի, ես գաւառացի կը լինեմ նա և գործքով, իսկ այժմ խնդրեմ ինձ քարոզներ չկարդաք և չստիպէք ինձ դուրս գալ կաշուիցս...

Տ. ԵՐԱՆ. Խելքի եկ Սուրէն, նրանք ուր որ են կը գան միթէ կարելի է այդ տրամադրութեան տակ հիւր ընդունել...

Պ. ԵՐԱՆ. Աստուած գիտէ թէ իրչեր ես խօսում... գաւառացի գործքով... դա հօ անկրթութիւն է:

Տ. ԵՐԱՆ. Չգաստացիը դաւախս, չէ որ քո քրոջ երջանկութեան համար եմ աշխատում.

ՍՈՒՐԷՆ Ա՛խ, թողէք խնդրեմ... դուք կարող էք ինքներդ ընդունել այդ պատուելի հիւրերին, իսկ գալով ինձ... խնդրեմ ինձ չանհանգստացնէք: (Արագ գնում է):

ՏԵՍԻՆ 3

Տ. Երանեան, պ. Երանեան

Տ. ԵՐԱՆ. Ինչպիսի յանդգնութիւն, ինչպիսի շտուած յանդգնութիւն. և դու ես մեղաւորը որ նա այդ ատտիճան յանդուգն է:

ԵՐԱՆ. Ես... ես ինչո՞վ եմ մեղաւոր...

Տ. ԵՐԱՆ. (գրգռուած) Դու դեռ համարձակում ես ասել որ մեղաւոր չեմ:

Պ. ԵՐԱՆ. Ես... ես չեմ պնդում, բայց ինչո՞ւմն է կայանում իմ յանցանքը...:

Տ. ԵՐԱՆ. Ամեն բանում: Դու նրան այն ատտիճանի երես ես տուել, որ նա արդէն սկսել է ոտձգութիւններ անել և աշխատում է իշխել իմ վրայ... դու այդ հաւանում ես...

Պ. ԵՐԱՆ. Ե՞ս... ասենք հողեակիս նա դեռ երիտասարդ է և բացի այդ մի միակ դաւակն է. ինչ անենք, դուցէ մի փոքր բարկացել է, և...

Տ. ԵՐԱՆ. (Արագ ընդհատելով) Բարկացել է... յետո՞յ... միթէ որ և է յարգանք չը պէտք է տածէր նա դէպի ինձ, չէ որ ես նրա մայրն եմ... քեզ եմ հարցնում, դու իմ ամուսինն ես, բայց երբէք չես համարձակուի նրա խօսքերի մի քառորդի իսկ ասել ինձ...

Պ. ԵՐԱՆ. Ես խաղաղասէր մարդ եմ...

Տ. ԵՐԱՆ. Իսկ որդիդ կոււարար. խօսելիս միայն մի մտրճ էր պակաս որ խփէր գլխիս... չեմ հասկանում սուսն է ելել նա:

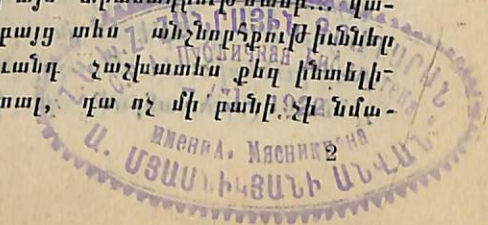
Պ. ԵՐԱՆ. Իսկապէս, հողեակս, մեր Սուրէնը սուսն է ելել...

Տ. ԵՐԱՆ. Հիմա կասես որ ինձ է ելել...

Պ. ԵՐԱՆ. Ես այդպիսի բան չասացի...

Տ. ԵՐԱՆ. Այդ էր պակաս որ ասէիր... Ա՛խ ես այդպէս գրգռուած եմ, մինչդեռ ամեն մի ըստէ կարող են հիւրերը գալ... մենք լաւ կընդունենք նրանց այս տրամադրութեամբ... կարող ես գնով. բայց տես անշնորհքութիւններ շանես և մանաւանդ շաշխատես քեզ լնտելի-գեղաի հովեր տալ, դա ոչ մի բանի չի նմա-

1001
4195

նի... դէ գնա... գնա...

Պ. ԵՐԱՆ. Ես գնում ես, հոգեակա... (գնալով) Ես խաղաղասէր մարդ եմ, բայց սման է ելել մեր Սուրբինը այդպէս կուտարար... զարմանալի է, Աստուած վկայ շատ զարմանալի է... (գնում է իր սենեակը):

Տ. ԵՐԱՆ. Ո՛ւՖ, գլուխս կորցրել եմ, բուրբովին կորցրել եմ...: (Գնում է խոհանոց):

(Պառօգա. դանդիմից երեւում են Սուրբը եւ Նուրե):

ՏԵՍԻՆ 4

Սուրեն, Նուրե յետոյ Ստեփան

ՍՈՒՐԵՆ (Կեղծ ուրախութեամբ) Ուրեմն սիրելի քոյրիկ դու չափազանց գոհ ես...

ՆՈՒՆԷ Այո չափազանց... գիտես ինչ կայ Սուրեն. մայրիկս ասում է որ ես մեծ տիկին պէտք է լինեմ և միշտ շրջապատուած լուսաւորուած մարդկանցով, դու ինչպէս ես կարծում, միթէ կը կարողանամ պահել ես ինձ այդ շրջանում, մայրիկն ասում է որ նրանք մեզ պէս չեն խօսում. նրանցում տիրում է ծայրահեղ քաղաքավարութիւն և ասում է, պէտք է աշխատեմ որքան կարելի է շուտ ընդօրինակել այդ ձևերը և ոճերը: Նա վստահացնում է որ եթէ ես ընտելանամ այդ սովորութիւններին, ես մեր շրջանի թագուհին կը լինեմ... (հրճուածքով) դու կարող ես երևա-

կայել, ես թագուհի պէտք է լինիմ...

ՍՈՒՐԵՆ Անմեղ երեսայ...

ՆՈՒՆԷ Այո, բայց երբ մտածում եմ որ ես պէտք է բաժանուեմ ձեզանից իմ սիրտս տիրում է և ես համարեայ կամենում եմ լաց լինել...

ՍՈՒՐԵՆ. Մի տիրիլ քոյրիկ, մենք միշտ քեզ հետ կը լինենք և դու կարող ես միշտ գիմել քո եղբօր խորհրդին...

ՆՈՒՆԷ Այո եղբայր:

ՍՈՒՐԵՆ Եւ մանաւանդ երբ որ և է անբաւականութիւն կը պատահի:

ՆՈՒՆԷ Բայց միթէ ամուսնութեան մէջ անբաւականութիւններ կը պատահեն... մայրիկը երբէք ինձ չէ ասել...

ՍՈՒՐԵՆ (Դժուարաբանալով) Այո քոյրիկս և այն էլ յաճախ, միթէ կենդանի օրինակները քո աչքի առաջ չեն: Զարմանալի է ճշմարիտ որ մայրիկը նոյն իսկ չէ նախազգուշացրել քեզ, հազար ու մի անբաւականութիւնների մասին, մինչդեռ դու կեանքի մէջ ես մտնելու, դու կին ես դառնալու. բայց չէ որ վաղ թէ ուշ եթէ որ և է դժբախտութիւն պատահի քո ամուսնական կեանքում, դու տանել չես կարող, որովհետեւ զաղափար անգամ չունես, քեզ ծանօթացրել են միայն կեանքի լաւ կողմերի հետ, բայց կեանքը, սիրելի երեսայ, լի է դառնութիւններով, մանաւանդ այն կեանքը, որը դու ես վարելու: Ի հարկէ ես չեմ պնդում որ քեզ անպայման անպատեհութիւններ են

սպասում, սէ... բայց յամենայն դէպս, դու պէտք է այդ միշտ ի նկատի ունենաս. (շեշտով) դու պէտք է այդ ի նկատի ունենաս... Երեւակայիք, դու ամուսնանում ես մի չափահաս մարդի հետ, որը հարուստ է, ինքնագլուխ, կեանքում փորձուած մի մարդու հետ որը... որը... բայց թող մնայ, թող մնայ իմ թանգագին քոյրիկ, ցանկալի կը լինէր, որ երբ և իցէ դու շտիպուէիր ակամայ ծանօթանալ այդ մարդկանց կեանքի վատ կողմերի հետ:

ՆՈՒՆԷ Բայց դու ինձ վախեցնում ես. եթէ իմ նոր ընտանիքումն էլ շարունակ նոյնպիսի կռիւներ են լինելու, ինչպէս այստեղ, ես աւելի լաւ կը համարեմ երբէք շամուսնանալ... մայրիկը համոզում է որ այնտեղ ես ինքնիշխան տէր կը լինեմ եթէ կամենամ. . . և... և...

ՍՈՒՐԷՆ Եւ ինչ.

ՆՈՒՆԷ Եւ ասում է որ ամուսնու վերայ իշխելու միակ ձեւը իր օրինակին հետեւին է:

ՍՈՒՐԷՆ (գրգռուած) Այսինքն...

ՆՈՒՆԷ Նա խրատում է որ հէնց առաջին քայլից սկսեմ կռիւներ սարքել, միշտ յանդիմանել ամուսնուս, շարունակ դժգոհ լինել և ասում է, այդպիսով միայն կարող եմ նրան հպատակեցնել ինձ:

ՍՈՒՐԷՆ (յուզուած) Բայց դու դրանով մի անտանելի դժոխք կստեղծես քեզ համար խեղճ. քոյրիկս:

ՆՈՒՆԷ (զարմացած) Մի՛թէ...

ՍՈՒՐԷՆ (յուզուանքով գգուելով) Իմ թանգագին Նունէ, աղաչում եմ քեզ մտացիր դրանք. ինձ լսիր. երբէք մի հետեւիր այդ խորհուրդներին, դրանք, դրանք քեզ կարող են դժբախտացնել, այդպիսի մի կեանք դուք չէք կարող տանել մի տարի իսկ...

ՆՈՒՆԷ Ինչո՞ւ ուրեմն հայրիկն ու մայրիկը տանում են այդ տեսակ կանքը:

ՍՈՒՐԷՆ Ա՛խ սիրելիս, հայրիկը հանդարտ բնավորութեան տէր է և միշտ խոյս է տալիս կռիւներին. բայց և այնպէս դարձեալ անտանելի է... աշխատիր քոյրիկս, ամուսնուդ լսել և նրա խրատներից լաւերը միայն վերցրու: Հեռու կաց կռիւներից, երկպառակութիւններից, դրանք միմիայն ընտանեկան խաղաղ կեանքը քայքայելու են նպաստում. զսպիր ամուսնուդ քաղցրարարչութեամբ, եթէ անսանձ է. համեստութեամբ և պարկեշտութեամբ, չըշտնաս քո նոր շրջանի փայլով, պճնասէր և փաղաքշող երիտասարդների խօսքերից չհրապուրուես, որովհետև նրանց շատերի դարդարուն արտաքինի տակ թաղնուած է մի մոլի ներքին. . այդ ոսկեզարդ կեղևները պարունակում են շատ անգամ մի որդնակեր ու փտած միջուկ...

ՆՈՒՆԷ (նետզմետե՛ երկիւղ գգալով) Դու ինձ բոլորովին այլ կերպ ես պատկերացնում կեանքը. ուրեմն էլ ո՞ւր է կեանքի երջանկութիւնը:

ՍՈՒՐԷՆ Կեանքի վատ կողմերը միշտ

պէտք է ի նկատի ունենալ, որ պէտք չի մարդ կարողանայ միջոցներ պատրաստել նրանց դէմ կուռելու համար:

ՆՈՒՆԷ Ուրեմն ինչո՞ւ էք մայրիկը բոլորովին հակառակն ասում:

ՍՈՒՐԷՆ Մայրիկը հակառակն է ասել, որովհետեւ նա այդ տեսակ է ըմբռնել կեանքը. բայց այդ հասկացողութիւնը սխալ է, կեղծ է. եթէ կամենում ես երջանկութիւն ձեռք բերել սիրելի քոյրիկս, անպայման պէտք է համերաշխ լինիս. ամուսնական երջանկութեան գլխաւոր սիւնն է դա:

(Իրսից զանգի ձայն)

ՍՈՒՐԷՆ (ժամացոյցը նայելով) Ախ Աստուած իմ գալիս են:

ՆՈՒՆԷ (վախեցած) Ի՞նչ, արդէ՞ն:

ՍՈՒՑԷՆ Գնանք քոյրիկս, մայրիկը կընդունէ նրանց:

(Նուսեն գնում է դահլիճով)

(կրկին զանգի ձայն)

ՍՏԵՓՄԵ (դուրս է գալիս խոհանոցից)

ՍՈՒՐԷՆ Մայրիկին կանչիր (գնում է)

ՍՏԵՓՄԵ. (էտ է գնում խոհանոց)

(կրկին զանգի ձայն)

ՏԵՍԻՂ 5

Տ. Երանեան, պ. Երանեան, յետոյ Արտեմ, տ. Սուրբեգեան, Մալայեան Նուսեն եւ Սուրեն

Տ. ԵՐՄԵ. (ներսից) Ստեփան շտապիր: (դուրս է գալիս խոհանոցից, անցնում է դիպի III դուռը իրարանցումով) Ո՞րտեղ է Գէորգը: Ստեփան շուտ բաց արա դուռը և ներս հրաւիրիր:

(կրկին զանգ ուժգին)

ՍՏԵՓ. (գնում է աջ I պլանով)

Տ. ԵՐՄԵ. Գէորգ դուրս եկ գալիս են:

Տ. ՍՈՒՂԵՅԳ. (նախասենեակում) Արդեօր պարօնը և տիկինը կարո՞ղ են մեզ ընդունել...

Տ. ԵՐՄԵ. Գէորգ շուտ:

ԳԷՈՐԳ (դուրս գալով) Ես պատրաստ եմ հոգեակս:

ՍՏԵՓՄԵ (նախասենեակում) Համեցէք, համեցէք, տիկինը և պարօնը վաղուց է սր ձեզ են օպասում:

Տ. ԵՐՄԵ. (գրգռուած) տխմար:

Պ. ԵՐՄԵ. Ինձ հե՛տ ես հոգեակս:

Տ. ԵՐՄԵ. Լսիր:

(նախասենեակում շուրջ: Ստեփան բաց է անում դուռը. մտնում են նախ տ. Սուրբեգեան յետոյ Արտեմ, յետոյ Մալայեան

ՍՏԵՓ. (Անցնում է խոհանոց)

Տ. ԵՐԱՆ. Համեցէք, համեցէք:

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. (ծանօրացնելով) Ահա որդիս, պլ. Մալաեան մեր տան լաւ բարեկամը:

Տ. ԵՐԱՆ. Ամուսինս: (Ընդհանուր բարեկցեր)

Պ. ԵՐԱՆ. (Բարեհայտով տ. Սուրբեգեանին եւ Արտեմին) Ես հրճւանքի գազաթիակէտին եմ հասել:

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Իսկ սէր է օրիորդ նունէն:

Պ. ԵՐԱՆ (չորս կողմը նայելով) Այո՛, նունէն և Սուրէնը չկան:

Տ. ԵՐԱՆ. (ցած) Լաիր. (բարձր) նրանք իսկոյն կըզան:

ՄԱԼԱՅ. (կողմ) Հեռաբըրըր է.

Պ. ԵՐԱՆ. (մօտեցալով Արտեմին) Ես շատ ուրախ եմ պ. Արտէմ, որ դուք ձեր ներկայութեամբ պատուեցիք մեր տունը...

ԱՐՏԷՄ (բողոքելով) Օ՛հ ինչեր էք ասում, պ. Երանեան:

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Պ. Երանեանը չափազանց ուրախ մարդ է:

Տ. ԵՐԱՆ. (տ. Սուրբեգեանին) Նստեցէք խնդրեմ, ձեզ նման թանգազին հիւրեր մենք շատ սակաւ ենք ունենում: (նստում եւ դիւաւի վերայ նստում)

ՄԱԼԱՅ. (կողմ) Իսկ ինձ մարդի տեղ զնոյ չկայ. ա՛ զրոյը տանի:

Պ. ԵՐԱՆ. Եւ այդպէս դուք մտադրուել էք ամուսնանալ իմ նունէի հետ. ի՛նչ կայ, լաւ միտք է...

Տ. ԵՐԱՆ. (կամեցալով կտրել ամուսնութեանը) Գէորգ, դնս կանչիր Սուրէնին և Նունէին...

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Ա՛լ ինչ ներդրութիւն, երևի նրանք շուտով կը գան...

Պ. ԵՐԱՆ. Այո՛ հողեակս երևի նրանք շուտով կը գան:

Տ. ԵՐԱՆ. Ասո՛ր սպասում ենք... նստեցէք խնդրեմ պարոն Արտէմ:

(Պ. Երանեան գնում է)

ԱՐՏԷՄ (խոնարհութեամբ եւ անուամ եւ նստում աջ՝ կտր սեղանի մօտ)

ՄԱԼԱՅ. (մօտեցալով Արտեմին ցած) Քաղաքաւարութեան իտիական տիպարներ, ստանան տանի:

ԱՐՏԷՄ Լաիր և նստիր: (Մալայեան նրստում է նրա մօտ)

Տ. ԵՐԱՆ. (չարուցակելով իրանց սկսած խօսակցութիւնը) Գոյնստ շի՛նի տիկին, բայց դուք շուտով ինքներդ կը համոզուէք:

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Ես հաւատացած եմ, սիրելի տիկին որ այնպիսի ձեռքերի տակ, ինչպիսին ձերն է, իմ հարսնացուն շատ լաւ կըթուրիւն պէտք է ստացած լինի:

Տ. ԵՐԱՆ. Չափազանց զգացում եմ ձեր խօսքերից:

ՄԱԼԱՅ. (ցած Արտեմին) Ջորանչդ ցանցերը սկսել է լարել:

Պ. ԵՐԱՆ. (մտնում է. Էտեհից նունեան հագած սպիտակ, աչքերը խոնարհած եւ ջա-

փազանց լուրջ) Ահա և մենք:

(Արտեմ վեր է կենում, Մալայեան նոյն-
պես. տ. Սուլբեգեան մօտենում է հրճանքով)

Տ. ՍՈՒԼԻՅԷԳ. Եկ համբուրեմ քեզ թան-
գազին զաւակս: (համբուրում է) բարև ձեզ
պ. Սուրէն. խնդրեմ ծանօթանաք, որդիս Ար-
տէմը. պ. Մալայեանը, Արտէմի լաւագոյն ըն-
կերներէից մինը:

ՍՈՒՐԷՆ Բարև ձեզ. (մեռք է տալիս եր-
կուսին)

Տ. ԵՐԱՆ. Նունէ բարևիր պարոններին:

ՆՈՒՆԷ (մօտենում է քաղաքավարի՝ քաղ-
աւարով) Բարև ձեզ պարոններ. (բարեհաւում է
Արտեմին, յետոյ Մալայեանին)

ՏԻԿԻՆՆԵՐԸ (նստում են եւ խօսում)

Տ. ԵՐԱՆ. Նունէ, զբաղեցրու Արտէմ Ա-
լէքսանդրովիչին:

ՆՈՒՆԷ (Արտեմին) Արտէմ Ալէքսանդրովիչ,
բարեհաճեցէք նստիլ: (նստում են)

ՄԱԼԱՅ. (կողմ) Տեղս բռնուեց: (նայում
է շուրջը տեսնելով Սուրեհին խորքում կանգ-
նած, մօտենում է նրան) Չեր քոյրը մի գանձ
է և Արտէմ Ալէքսանդրովիչը թող պարծենայ
որ այդպիսի մի կենակից է ունենալու:

ՍՈՒՐԷՆ (սառն) Չափազանց զգացուած
եմ պարոն ձեր գովեստներէից:

ՄԱԼԱՅ. (հեռանալով կողմ) Գրողը տա-
նի, ինչ անմատչելին է եղել: (տեսնելով պ.
Երանեանին) պ. Երանեան, հիացած եմ ձեր
ընդունելութեամբ:

Պ. ԵՐԱՆ. Ես յուզուած եմ պարոն.

ՄԱԼԱՅ. Ինչո՞ւ:

Պ. ԵՐԱՆ. Գեռ հարցնում էք: Իմ աղջիկս
լաւ ձեռքերի մէջ է ընկնելու: Պ. Սուլբեգեա-
նը ազնիւ և լուրջ մարդու ապաւորութիւն է
թօղնում և ես յոյս ունեմ որ երջանիկ կը
լինին:

ՄԱԼԱՅ. Օ՜ անշուշտ, անշուշտ. (կողմ)
Եթէ միայն Մանեան արգելք չլինի: (շարու-
նակում է խօսել)

ՆՈՒՆԷ Ինչ խելացին էք Արտէմ Ալէք-
սանդրիչ. ես այսպիսի խօսակցութիւն առաջին
անգամն եմ լսում: Այդպէս ուրեմն: Ամուսին-
ները երջանիկ են միմիայն սիրով, իսկ առանց
սիրոյ երջանկութիւն չկայ... (հիացմունքով)
ախ ինչ լաւ է, ինչ լաւ է:

ԱՐՏԷՄ Այո, թանգազին օրիորդ (շարու-
նակում են խօսակցել)

Տ. ԵՐԱՆ. (տ. Սուլբեգեանին) Ի հարկէ
դուք ձեր որդուն աւելի լաւ էք ճանաչում քան
թէ ես, բայց և այնպէս գլխաւորը այն է, որ
որ նա սիրէ Նունէին:

Տ. ՍՈՒԼԻՅԷԳ. Անտարակոյս, գլխաւորը
սէրն է և փտահ եմ իմ որդու վրայ...

Տ. ԵՐԱՆ. Խօսք չկայ և իմ միակ ցան-
կութիւնն է որ պ. Արտէմը միշտ գգուէ ու
փայփայէ իմ Նունէին, գիտէք, նա շատ քնքոյշ
է և դիւրագրգիռ բնաւորութեան աէր է և չը-
զարմանաք եթէ երբեմն, երբեմն չնշին բա-
ներից զրգուելով քմահաճոյքներ ունէ. նա

դեռ երեխայական բնատրույթին ունի և այդ ամենը հասակի հետ կանհետանան...

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. Դուք վստահ եղէք տիկին, որ Արաէմը կը կարողանայ աննկատելի կերպով այդ կապրիզները ոչնչացնել:

ՍՈՒՐԷՆ (որ նստած էր մի անկիւնում աջ խորքում, ուշադրութեամբ նետեւում է խօսակցութեանը, մօր խօսքերին վեր է կացել, ուզում է խօսել, բայց զսպում է իրան)

ՆՈՒՆԷ Զէք կամենայ մի փոքր անցնել դահլիճ Աշաէմ Ալէքսանդրովիչ:

ԱՐՏԷՄ Ուրախութեամբ օրիորդ: (վեր է կենում)

Տ. ԵՐԱՆ. Նունէ, սլարոնի համար մի բան նուագիր...

ՄԱԼԱՅ. Ախ օրիորդը նուագում է բայց ստատանան տանի, ես պաշտում եմ երաժշտութիւնը, մանաւանդ դաշնամուրը:

Պ. ԵՐԱՆ (ինքնաբաւական տոնով) Օ՛ մենք մեր կարողացածը արել ենք մեր զաւակների կրթութեան համար: Սուրէնն էլ ջութակի վրայ է նուագում:

ՄԱԼԱՅ. Մի՛թէ: Ջութակը երաժշտական գործիքների մէջ ամենայնուրոյն է. արդեօք մենք պատիւ չէ՛նք ունենայ պ. Սուրէնի նագելը լսելու:

ՍՈՒՐԷՆ (ձայրանել գրգռով) Չատ ցաւում եմ, պարոն, բայց ես շատ վատ նուագող եմ: (զնում է դահլիճից արագ)

ԱՐՏԷՄ և ՆՈՒՆԷ (նոյնպէս զնում են)

ՄԱԼԱՅ. (կողմ) Վայրենիները երկրիցն է եկել ինչ է...

Տ. ԵՐԱՆ. (կամենալով ցրուել տպաւորութիւնը) Նունէ գոնէ մի ուրախ բան նուագիր: ՆՈՒՆԷ Չատ բարի մայրիկ: (Արտեմին) դուք սիրում էք ուրախ եղանակները:

ԱՐՏԷՄ (յուր խոնարհում է գլուխը): ՆՈՒՆԷ (սկսում է գւարք եղանակ նուագել):

ՄԱԼԱՅ. (պ. Երանեանին) Չեք օրդին հիւանդ է:

Պ. ԵՐԱՆ. Ջղային է, ուրիշ ոչինչ.

ՄԱԼԱՅ. Ա՛խ շատ ցաւում եմ, խորհուրդ տուէք որ բժշկի դիմէ:

Տ. ԵՐԱՆ. (տ. Սուրբեգեանին) Ես միշտ ասել եմ յարգելի տիկին, որ արու զաւակների կրթութիւնը հայրերին է վերաբերում. իսկ այժմ շատ ցաւում եմ, որ ես չստանձնեցի Սուրէնի կրթութիւնը և հայրը նրան այն աստիճան փշացրեց, որ նրանից մի ըմբոստ և կոպիտ մարդ պատրաստեց: (Նունէն շարունակում է նուագել, Արտեմ կանգնած է մօտը)

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. Ի դուր էք մեղադրում ձեր օրդուն, մի գուցէ վատ է տրամադրուած:

Տ. ԵՐԱՆ. Ես համոզուած եմ խօսում: ՄՏԵՓ. (մտնում է խոհանոցից եւ անցնում դահլիճ ինքնատեղով):

Տ. ԵՐԱՆ. (տեսնելով Ստեփանին) Չէ՛իք կամենալ տիկին մի բաժակ թէյ լսմի.

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. Ուրախութեամբ:

Տ. ԵՐԱՆ. (վեր կենալով գնայիս) Գէորգ,
հրաւիրիր պարտնին թէյի:

(Գնում են դանյիս եւ նստում հասարակու-
րիւնից տեսակցելի)

Պ. ԵՐԱՆ. Պ. Մալայեան դնանք թէյ
խմենք: (Երաժշտութիւնը դադարում է):

ՄԱԼԱՅ. (կողմ) Գրող տանի այս գաւա-
սացիներին, շամպայնի տեղ թէյ: Ուրախու-
թեամբ պ. Երանեան, ուրախութեամբ: (գնում
են դանյիս):

ՏԵՍԻՆ 6

Արտեմ եւ Նունե.

ՆՈՒՆԷ և ԱՐՏԷՄ (գալիս են դանյիսից
դեպի ձախ նախաբեմ դիւանի մօտ)

ԱՐՏԷՄ Դուք միանգամայն արւեստով էք
նւագում:

ՆՈՒՆԷ (միամիտ) Այո, մայրիկն էլ միշտ
այդպէս է ասում:

ԱՐՏԷՄ Ուրեմն մայրիկը լաւ է հասկա-
նում:

ՆՈՒՆԷ Նոտենք եթէ ցանկանում էք...

ԱՐՏԷՄ Ես ձեր հլու հպատակն եմ: (նրս-
տում են)

ՆՈՒՆԷ (յանկարծ) Իսկ դուք դաշնամուր
ունէք...

ԱՐՏԷՄ (գարմացած) Այո.

ՆՈՒՆԷ (քիչ լուրբիւնից յետոյ) Ասացէք
ինդրեմ Արտէմ Ալէքսանդրովիչ... բայց ոչ, ոչ,
լետոյ...

ԱՐՏԷՄ Եւ ինչո՞ւ ոչ այժմ օրիորդ:
ՆՈՒՆԷ Ե՛ս մի բան պէտք է հարցնէի ձե-
զանից, բայց մտածեցի որ մի գուցէ անյար-
մար է:

ԱՐՏԷՄ Ի՞նչ բանի վերաբերեալ...
ՆՈՒՆԷ Ինչ բանի վերաբերեալ... նախ
սասցէք ես ձեզ յարմար ամուսին եմ:

ԱՐՏԷՄ Դուք մի թարմ և թանգազին
ծաղիկ էք:

ՆՈՒՆԷ (աչքերը խոնարհեցնելով) մի գո-
վէք ինդրեմ:

ԱՐՏԷՄ Դա գովեստ չէ, դա իրականու-
թիւն է:

ՆՈՒՆԷ Ուրեմն ասացէք ինձ...
ԱՐՏԷՄ Եւ ինչո՞ւ անպատճառ «ասացէք»

ՆՈՒՆԷ Բայց մայրիկն ասում է որ ան-
պատշաճ է եղակի խօսելը...

ԱՐՏԷՄ Դրանք անտեղի ձեականութիւն-
ներ են միայն այսինքն մեր մէջ...

ՆՈՒՆԷ (գարմանքով) Մի՞թէ:
ԱՐՏԷՄ Անշուշտ.

ՆՈՒՆԷ Ուրեմն ես կարող եմ համարձակ
խօսել քեզ հետ:

ԱՐՏԷՄ Անտարակոյս. (լուսնում է մեռքը)
ՆՈՒՆԷ Ախ մի բռնիր իմ ձեռքը...

ԱՐՏԷՄ Եւ ինչո՞ւ...
ՆՈՒՆԷ 2՞ րդ դա վատ է...

ԱՐՏԷՄ (քաղցր) Այստեղ ոչինչ վատ բան
չկայ...

ՆՈՒՆԷ Այժ... լաւ... ես այդ չգիտէի...

ԱՐՏԷՄ Դու դեռ շատ բան չգիտես ան-
մեղ երեխայ...

ՆՈՒՆԷ Ո՛չ, ես այնքան էլ տգէտ չեմ...

ԱՐՏԷՄ Ա՛խ սչ, ես այդ շուրջի ասել...

ՆՈՒՆԷ Հապա ի՞նչ...

ԱՐՏԷՄ (զրգիւով) Թանգագին նունէ...

ՆՈՒՆԷ Բայց դու ցաւեցնում ես ձեռքս...

հանգիստ կաց...

ԱՐՏԷՄ (բաց է քուցում ձեռքը) Ի՞նչ
էիր հարցնում...

ՆՈՒՆԷ (կրկին գւարբացած) Հնա արհա-
րհա... երբ մենք ամուսնանանք, պէտք է կըու-
ւենք միմեանց հետ...

ԱՐՏԷՄ Կուե՛ր, ինչո՞ւ...

ՆՈՒՆԷ Բայց չէ՞ որ ամուսնացածները
մէջ այդպիսի բաներ պատահում են:

ԱՐՏԷՄ Այժ պատահում են, բայց կարե-
լի է այնպէս անել, որ ոչինչ չպատահի...

ՆՈՒՆԷ Իսկ ի՞նչ պէտք է անել, որ ոչինչ
չպատահի...

ԱՐՏԷՄ Պէտք է սիրով և հաշտութեամբ
ապրել, միմեանց խորհուրդներին լսել, զուր
տեղը կռիւներ չորոնել...

ՆՈՒՆԷ Ահա թէ ինչ... լաւ... ես խօսք
եմ տալիս սիրով և հաշտութեամբ ապրել...

ԱՐՏԷՄ Դու մի պաշտելի արարած ես.
(մօտենում է)

ՆՈՒՆԷ Ի՞նչ ես ուզում անել...

ԱՐՏԷՄ Ես կամենում եմ ստանալ սիրոյ
միակ գրաւակներ:

ՆՈՒՆԷ Ի՞նչ բանէ այդ:

ԱՐՏԷՄ Մի համբոյր թանգագին նունէ...

ՆՈՒՆԷ (վախեցած) համբոյր...

ԱՐՏԷՄ Զէ՛ որ ես քո նշանածն եմ...

ՆՈՒՆԷ Ուրեմն իրաւունք ունես ինձ համ-
բուրելու:

ԱՐՏԷՄ Միայն քո թոյլտուութեամբ թան-
գագինս.

ՏԵՍԻՆ 7

Նոյնք, Մայայեան, պ. Երանեան, յետոյ տ.
Երանեան, տ. Սուրբեգեան

ՄԱԼԱՅ. (Երեւում է խորքում)

ՆՈՒՆԷ Լաւ եթէ իրաւունք ունես ես
թոյլ եմ տալիս:

ԱՐՏԷՄ (համբուրում է մի քանի անգամ)

ՄԱԼԱՅ. (կողմ) Թռչնակը բռնուեց, սա-
տանան տանի: (հագում է):

ՆՈՒՆԷ (քաղաւելով) Մարդ կայ...

ԱՐՏԷՄ (վեր է կենում, տեսնելով Մա-
յայեանին կողմ) Սրիկայ...

Պ. ԵՐԱՆ. (մտնում է դահլիճ)

ՄԱԼԱՅ. Չնորհակալութիւն թէյի համար
յարգելի հիւրնկալ... պէտք է խոստովանել որ
հրաշայի էր...

Պ. ԵՐԱՆ. (մօտենալով) Իսկ դուք պ. Ար-

տէմ, ինչո՞ւ մի բաժակ թէյ չխմեցիր:

ՄԱԼԱՅ. Նրանք թէյ խմելուց աւելի կարևոր գործով էին զբաղուած:

ԱՐՏԷՄ Մենք իսկոյն կը խմենք:

ՆՈՒՆԷ Այո հայրիկ, իսկոյն. գնանք դահլիճ Արտէմ, (զնուս էն)

ՄԱԼԱՅ. (կողմ) Ա՛խ, արդէն Արտէմ...

օօօօօօօ...

Պ. ԵՐԱՆ. Ինչ հիանալի զոյգ են հա՛հա՛հա՛...

ՄԱԼԱՅ. Այո՛, այո՛ խօսք չկայ հիանալի են .

Տ. Տ. ԵՐԱՆ. } (զայիս են դահլիճից)
և ՍՈՒԼԲԷԳ.

ՄԱԼԱՅ (տ. Սուրբեգեան աջքով ցոյց է տալիս նրանց)

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. (մօտենայով Մայայեանին)

Ի՞նչ է պատահել...

ՄԱԼԱՅ. Մի նորութիւն (ցած պատմում է).

Տ. ԵՐԱՆ. (ամուսնունք) Սուրէնին այստեղ ուղարկիր, անյարմար է:

Պ. ԵՐԱՆ. Հոգեակո գուցէ ինձ չլսի...

Տ. ԵՐԱՆ (գրգռուած) Ուրեմն ես կը գնամ. ես միշտ ասել եմ, որ դու նրան փշացրել ես (զնուս է).

Պ. ԵՐԱՆ. (ետեւից զնայով) Բայց հոգեակո, իզուր ես նեղանում. ես կը գնամ. դու մնա՛ հիւրերի մօտ: (զնուս է)

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Նշանակում է նա հաւանել է:

ՄԱԼԱՅ. Ապացոյցներով հաստատուած, յարգելի տիկին:

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Ուրեմն ես կարող եմ անցնել բուն խնդրին:

ՄԱԼԱՅ. Առանց այլ և այլի.

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ (նայելով շուրջը) Ո՞ւր գնացին:

ՄԱԼԱՅ. Ա՛խ սատանան տանի, փախել են..

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. (յանդիմանակաւ) Պ. Մալայեան:

ՄԱԼԱՅ. Գիտէք, իսկական գաւառացիներ են մանաւանդ երիտասարդը:

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Նա իմ վրայ լուրջ երիտասարդի տպաւորութիւն թողեց...

ՄԱԼԱՅ. Իսկ իմ վրայ, թոյլ տւէք ասել, չափազանց անտաշ և կոպիտ. ինչպէս երևում է սրանք քաղաքավարութեան մասին հասկացողութիւն անգամ չունեն: Մի նայեցէք խընդրեմ, սա ի՞նչ է: Հիւր ենք եկել, և տանտէրերը չկան:

ԱՐՏԷՄ և ՆՈՒՆԷ (երեւում են խորքում)

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Լուեցէք, չար: (մօտենայով Արտեմի) Ներիր սիրելիս որ մի քանի ըոպէով խլեմ սրան քեզանից:

ԱՐՏԷՄ Օ՛ մայրիկ:

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Ապա սիրելի աղջիկս, յոյս ունեմ որ դու ինձ հետ սրտաբաց կը լինես...

ՆՈՒՆԷ Լսում եմ ձեզ, տիկին...

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Տիկին, ինձ այսուհետև ուղղակի մայրիկ անուանիր: (քիչ քիչ խօսելով

անցնում են դանիս եւ աներեւութանում):

ՏԵՍԻՆ 8

Արսեմ եւ Մայայեան

ՄԱԼԱՅ. (նայելով նրանց ետեւից, շուտացնում է ցուցամատը շարժելով)

ԱՐՏԷՄ Ի՞նչ ես շուտացնում, յիմար:

ՄԱԼԱՅ. նու սիրելիս, դու կոյր լինելու ես որ շտանես:

ԱՐՏԷՄ Ի՞նչ բան...

ՄԱԼԱՅ. Մի շուրջդ նայիր.

ԱՐՏԷՄ Յետոյ:

ՄԱԼԱՅ. Ի՞նչ բանի է սա նման: Այստեղ երեւի ես եմ տանտէրը, իսկ հիւրը դու. կամ աւելի շուտ տան տէրը դու ես, իսկ հիւրը ես որովհետեւ այսօրուանից իբրև փեսայ, դու այս տան անդամ ես հաշոււմ, և երեւի նրանք արդէն ընտելացան այդ մտքին ու այսպէս ասած sans ceremonie թողին և հեռացան մինը աջ, միւսը ձախ. Հիանալի օովորութիւններ ունեն այս գրողը տարած գաւառացիները, մտածելն անգամ տարափելի է, հրաշիրում են քաղաքի առաջնակարգ ընտանիքների դաւաճելիքին և յանկարծ շամպայնի տեղ... թէյ... ֆի.

ԱՐՏԷՄ Բերանդ շոգննց.

ՄԱԼԱՅ. Ես ինձ սաստիկ վերաւորուած եմ զգում, սաստիկ, մեզ ծաղրում են ինչ է:

ԱՐՏԷՄ Այստեղ ես ոչ մի ծաղր չեմ տեսնում:

ՄԱԼԱՅ. Ոչ մի ծաղր չէ, ինչպէս տեսնում եմ կորցրելը թէլը:

ԱՐՏԷՄ Խեղացի բան երբէք չես ասի:

ՄԱԼԱՅ. Ես քեզ չեմ էլ մեղադրում. քո դրութիւնը ի հարկէ անյարմար չէ, դու տան անդամ ես. բայց իմը, իմը. անա մի ամբողջ ժամ է որ ես այստեղ եմ և ստիպուած եմ լսել սրտ նրա յիմարութիւնները, մէկի կողմութիւնը, միւսի գուհիի վերաբերմունքը, որ նոյնիսկ թշնամական է: Ո՛չ այդ, չափազանց է ես գնում եմ...

ԱՐՏԷՄ Դու ուզում ես խայտառակել մեզ:

ՄԱԼԱՅ Ոչ, ես գնում եմ:

ԱՐՏԷՄ Ո՛րը, ինչե՞ր ես խօսում:

ՄԱԼԱՅ. Ա՛խ թշուառ բարեկամս, մեզ մնում է այսուհետև միայն ողբալ քէզ...

ԱՐՏԷՄ Դէ ևթէ խիտապէս դու կամենում ես իմ տրամադրութիւնը փշացնել, աւելի լաւ կանես որ հեռանաս...

ՄԱԼԱՅ. Ասացէք խնդրեմ, տրամադրութիւն փշացնել... ևս ոչ մի տեղ չեմ գնում:

ԱՐՏԷՄ Լօզիկիս կայ:

ՄԱԼԱՅ. Լօզիկայ թէև չկայ, բայց և այնպէս մնում եմ որպէսզի տեսնեմ թէ մինչև ո՞ր է հասնելու սրանց անտաշութիւնը...

ԱՐՏԷՄ Դէ դէ դէ, խնդրեմ շատ առաջ չգնաս:

ՄԱԼԱՅ. (մտեմնայով) Գիտես ինչ, զգուշացիր զայլի ատամներից...

ԱՐՏԷՄ (Աճհանգիստ) Ի՞նչ ես ուզում ասել...

ՄԱԼԱՅ. Ես այն եմ ուզում ասել, որ օրիորդ նունէն ունի մի հօր պաշտպան, որի ձեռքից ազատուելը դժուար է... այս ականջիդ օղ արձ.

ԱՐՏԷՄ Մայրը, բայց նա...

ՄԱԼԱՅ. Ախ ինչ մայր... եղբայրը, մի կոպիտ գաւառացի որ ի պահանջել հարկին, կողերդ կը փշրէ...

ԱՐՏԷՄ (մտածմունքի մեջ է ընկնում)

ՄԱՍԲ. (բիզոյիտոյից շուտացնում է)

ՏԵՍԻՆ 9

Նոյնք եւ Սուրբն.

ՍՈՒՐԷՆ (Երեւում է խորքում)

ՄԱԼԱՅ. (զաղարում է սուրբուհի եւ պատշաճ դիրք է ընդունում)

ՍՈՒՐԷՆ Ներկեցէք պ. Մալայեան, թէև մի փոքր անյարմար է, բայց ես պէտք է պարոնին մի բանի խօսք ասեմ:

Տ. ՍՈՒՐԷՆ. Եւ ՆՈՒՆԷ (անցուդարձ են անում դանդաղում երեւելով հասարակութիւնից):

ՍՈՒՐԷՆ Դուք խնդրեմ չվիրաւորուէք

ՄԱԼԱՅ. Ախ խնդրեմ, խնդրեմ... (կողմ) գայլի ատամները բը՛ր... (գնում է դանդաղ եւ մտեւում տ. Սուրբեգեանին ու Նուրեհին, որոնք երբեմն կանգ առնելով երբեմն ման-

գայով խօսում են: Յետագայ խօսակցութեան ժամանակ, մի փոքր յետոյ երեւում են պ. եւ տ. Երանեան, Մալայեանը գնում է նրանց մօտ եւ այսպէս խօսակցութիւնը շարունակւում է, ու յետոյ քիչ քիչ անտեսանելի են լինում հասարակութիւնից)

ԱՐՏԷՄ Ես պատրաստ եմ լսել ձեզ պ. Սուրբն:

ՍՈՒՐԷՆ Նստի՛նք եթէ կամենաք...

ԱՐՏԷՄ Ինչպէս ձեզ հաճոյ է: (նստում են)

ՍՈՒՐԷՆ (փոքր պառագայից յետոյ, սկսում է լուրջ՝ որ գրեթէ խստութեան է հասնում) Ես ի հարկէ երբէք չէի ձանձրացնի ձեզ, եթէ հարցը իմ քրոջ՝ երջանկութեան չվերաբերէր, կամ աւելի ճիշտն ասած ես կամենում եմ վստահ լինել, որ իմ քոյրը ամուսնանալով ձեզ հետ երջանիկ է լինելու:

ԱՐՏԷՄ (անհանգիստ) Բացատրեցէք պարոն.

ՍՈՒՐԷՆ Դուք արիստոկրատի տիպար էք, ինտելիգէնտ էք, իսկ մենք պարզ գաւառացիներ, այնուամենայնիւ ես երբէք թոյլ չեմ տալ ինձ, որ դուք հրը և իցէ տեղիք ունենաք ծիծաղելու մեր տիմարութեան վրայ...

ԱՐՏԷՄ Պարոն...

ՍՈՒՐԷՆ Թոյլ տուէք ասել որ գէթ իմ կողմից չափազանց մեծ անհեռատեսութիւն կը լինէր նետել իմ քրոջը մի անծանօթի գիրկը, որի անցեալ և ներկայ կեանքը ինձ յայտնի չլինէր: Ես, պարոն, թոյլ տուէք ասել,

գիտեմ ձեր անցեալը և ներկան, ահա թէ ինչի համար ես ստիպուած եմ կասկածել իմ քրոջ երջանկութեան համար...

ԱՐՏԷՄ (ճետգնեստե անճանգիտո) Գ. Սուրէն...

ՍՈՒՐԷՆ Դուք վճռել էք արդէն իմ քրոջ ձեռքը խնդրել...

ԱՐՏԷՄ Եթէ... եթէ որ և է արգելք չը լինի ձեր կողմից, այսինքն ձեր և ձեր ծնողաց կողմից, ես վճռել եմ...

ՍՈՒՐԷՆ Չատ ցաւում եմ:

ԱՐՏԷՄ Ի՞նչպէս պարոն...

ՍՈՒՐԷՆ Ես հաւատացած էի պարոն որ դուք, իբրև հասկացող և փորձառու մարդ, ի նկատի կունենայիք երկու կեանքերը, մինը յաղեցած, իսկ միւսը թարմ, անկեղծ, և կը մերժէիք...

ԱՐՏԷՄ (ապշաձ) Դուք ինձ անյարմար դրուի՞եան մէջ էք դնում...

ՍՈՒՐԷՆ (զգացմունքով) Իմ քոյրը պ. Սուրէնզեան, անարատ է և միամիտ. նրան անծանօթ են կեանքի արատները, ամուսնական անհաւատարմութիւնը, ընտանեկան բռնակալութիւնը... նա գաղափար չունի այն բանի մասին որ ամուրիները նախ քան ամուսնութիւնը կարող են զեղխ ու անաւակ կեանք վարած լինել. նրան անծանօթ են ձեր շրջանի բարքերը, մոլութիւնները, կեղծիքը. նա լցուած է հաւատով դէպի ավագայ կեանքը և յոյս ունի որ ամուսնութիւնը կը սոյն նրան

բարերախտութիւն և երջանկութիւն: Գ. Սուրէնզեան ձեզ եմ հարցնում, ի՞նչ կը լինի եթէ նա յուսախափ լինի և կարճ ժամանակում հիասթափուի. դուք հասուն մտքի տէր էք և ձեր առաջադրութիւնը պէտք է հաստատ հիմքի վերայ դրուած լինի. դուք որ ճաշակել էք կեանքը իր ամեն կողմովը...

ԱՐՏԷՄ (բողոքի արտայայտութեամբ) Օ՛այդ պարոն...

ՍՈՒՐԷՆ Եւ մինչև այս վայրկեանիս պահում էք մի սիրուհի, մի ինչ որ ա. Գառնիկեան...

ԱՐՏԷՄ (սարսափած խորքը նայելով) Ի սէր Աստուծոյ, մայրս կարող է լսել...

ՍՈՒՐԷՆ Կարո՞ղ էք խոստանալ որ ամուսնանալով իմ քրոջ հետ դուք մոռացութեան կը տաք այդ անցեալը. ես ձեզ վստահանում եմ մի անմեղ և անարատ աղջիկ, խոստանում էք արդեօք իրականացնել նրա երազները և լինիլ հաւատարիմ ամուսին, այնպիսին ինչպիսին հարկաւոր է իմ մատաղահաս քրոջը:

ԱՐՏԷՄ (զգացմունքով բռնելով նրա ձեռքը) Ես խոստանում եմ հաւատարիմ ամուսին լինել և իրականացնել նրա երազները:

ՍՈՒՐԷՆ (սեղմելով ձեռքը) Չնորհակալ եմ. ես ձեր այդ խոստումը կը լսեմ ընդհանուրի ներկայութեանը... (վեր կենալով զնույն է դեպի խորքը) չամպայն, չամպայն...

Ինչ զի գեղեցիկ զարմար... ՍՈՒՐԷՆ
... խնայ

ՏԵՍԻՆ 10

Նոյնը, Մալայեան, պ. Երանեան, տ. Երանեան, տ. Սուրբեգեան եւ Նունե.

ՄԱԼԱՅ. (արագ երեւալով՝ կողմ) Մխալ շլսեցի արդեօք...

(Տ. եւ պ. Երանեան, տ. Սուրբեգեան եւ Նունե գալիս են դահլիճ)

Տ. ԵՐԱՆ. (հիացած) Գու շամպայն ես կամենում սիրելի գաւակս ..

ՍՈՒՐԷՆ (աւրախ) Այն մայրիկ, կեանքիս մէջ առաջին անգամ ես կամենում եմ շամպայն իմել և աօնել իմ քրոջ նշանադրութիւնը...

Պ. ԵՐԱՆ. (դէպի խոհանոց) Մտեփան՝ շամպայն և բաժակներ, շտապի՛ր.

ՄԱԼԱՅ. (կողմ) Մատանան տանի, գաւառացիին էլ գիտէ շամպայն խմել:

(Պ. Երանեան, Նունե եւ տ. Սուրբեգեան մի խոսմբ են կազմում. Սուրեն մօտենում է մօրը եւ խօսում)

ՄԱԼԱՅ. (մօտենում է Արտեմին) Ի՞նչ պատահեց...

ԱՐՏԷՄ Մի փոքրիկ խօսակցութիւն.

ՄԱԼԱՅ. Պատմիր.

ԱՐՏԷՄ Այժմ տեղը չէ: Յետոյ...

ՄՏԵՓԱՆ (շամպայն եւ բաժակներ է տանում դահլիճ)

ՍՈՒՐԷՆ Մայրիկ, հրաւիրիր.

Տ. ԵՐԱՆ. Պարտաւր - համեցէք մի մի բաժակ ..

ՄԱԼԱՅ. (անցնելով դահլիճ) Այդ իմ ճաշակի է և ես հասկանում եմ:

ՍՈՒՐԷՆ (տ. Սուրբեգեանին) Տ խնդրեմ: (Բոլորը անցնում են դահլիճ, բաժակները մեռքերը վերցնելով, մի քանիսը մեջքը հասարակութեան դարձրած, երեսում է դեմ առ-

դեմ Սուրենը եւ Արտեմը կես դիմքով)

ՍՈՒՐԷՆ (բաժակը բարձրացրած) Պարոններ և տիկիններ խմում եմ այս բաժակը այն երջանկութեան համար, որ երազում է իմ քոյրը: Ես ցանկանում եմ և մաղթում որ նրա երազները իրականանան և այդ իրականութիւնը լինի հաստատուն և յարատև: Ես ցանկանում եմ որ իմ քոյրը չստիպուի զղջալ իր արած քայլի համար: Ցանկալի է ամենքիս որ այս ամուսնութիւնը լինի մեր նորակազմ բարեկամութեան սերտ կապը և երբ և իցէ մեզանից մէկը կարմրիլու տեղիք շունենայ միւսի առաջ-

ՄԱԼԱՅ. Բաւժ, հիանալի.

ՍՈՒՐԷՆ Ցանկալի է պ. Սուրբեգեան, որ դուք, մոռանալով, կամ ճիշտն ասած, թաղելով ձեր անցիալը, ինչպիսիին էլ լինի դա, ամբողջ հոգով նուիրուէք ձեր ընտանիքին, որ է ձեր սեփական բարորութիւնը. խմենք նշանածների կենացը:

ԲՈՂՈՐԸ Գեցցեն նշանածները:

ՄԱԼԱՅ. (խմում է եւ կրկին լեցնում) Արտեմ Ալէքսանդրովիչ, օրինակելի ամուսին լինես:

Տ. ՍՈՒՐԷՆ. Իմ հրճուանքին շափ չկայ:

Պ. ԵՐԱՆ. (կնոջը) Ես ասում էի, հո-

գեաակս, որ Սուրէնը բարի է,
ԱՐՏԷՄ Մի երկու խօսք եմ կամենում
ասել:

ՄԱԼԱՅ. և ԵՐԱՆԵԱՆ Լսենք, լսենք:

ԱՐՏԷՄ ես կարող եմ համարուել մինչև
անգամ ծերացած երիտասարդ, այնպէս որ իմ
խօսքերը. թող չը թուեն խօսքեր՝ որոնք կար-
տասանի մի քսանամեայ երիտասարդ իր կեան-
քի այս յեղաշրջման ժամանակ: Ես թէև ան-
ծանօթ օր. նունէի հետ, սակայն այն միջանի
ժամը որ մենք գտնուել ենք միմեանց մօտ,
բաւական եղաւ իմ աչքի առաջ պարզելու
սրա հոգու անմեղութիւնը, ազնուութիւնը և
պարզասրտութիւնը: Եւ այժմ ես հանդիսաւոր
խոստում եմ տալիս, որ նա իր ապագայ
կեանքումն էլ կը մնայ նոյն անմեղը, ազնիւը
և պարզասիրտը և երբէք ոչ մի գայթակղե-
ցուցիչ վարմունք չի ստիպիլ նրան զոջալ իր
արած քայլի համար: Խմում եմ այն ծնողների
կենացը, որոնք կարողացել են մի ծաղիկ
հասցնել այդքան անարատ և այդքան անբիծ:

ՄԱԼԱՅ. Ուռուս...

ԵՐԱՆԵԱՆԵՆԵՐ Ընորհակալութիւն:

ՍՈՒՐԷՆ (սեղմելով նրա ձեռքը) Ձեր ան-
կեղծ խօսքերը մի գրաւական են իմ քրոջ եր-
ջանկութեան համար: (մօքը) Մայրիկ, շամ-
պայնի գետեր վազեցրու. ես այսօր կամենում
եմ հարբել, ինչպէս մի յետին գոհհիկ:

ՄԱԼԱՅԵԱՆ Բռաւօ, այդ ես հասկանում եմ:

Վարսագոյթ

Գործողութիւն II

(Արտեմի առանձնատեղեակը Սօւրբեգեանների
տանը: Խորքը պատուհան, որ նայում է դե-
պի պարտեզը. աջ III պլան դուռ, որ հա-
ղորդակցում է տան ներքին մասերի հետ.
ձախ I պլան դուռ; Նունէի ննջարանը, աջ
I պլան պատուհան, մօտը գրասեղան վերան
լամպ. սիգարի տուփ, լրագիրներ և այլն:
Մեջտեղը ճօճարոտ. խորքում կուշեղկա. I
և II գործողութեան մեջ մի տարի է անցել):

(Կողմնական պատերից մեկի վերայ ժամա-
ցոյց, գիշերուայ ժամը ինն է, մեջտեղը մի
գիշերային լամպ, աղօս լուսաւորում է սե-
նեակը. բեմը դատարկ է վարագոյրը բարձ-
րանայիս)

ՏԵՍԻՆ I

Յովսէփ յետոյ Նունէ

ՅՈՎՍԷՓ (մտնում է. գրասեղանի վերայ
գտնուած լամպը վառում է վերցնում է մի
սիգար, չորս կողմը նայում, վառում է.
Ժխելով գնում)

ՆՈՒՆԷ (դուրս է գալիս ննջարանից
տնային պարզ զգեստով, մի գիրք ձեռին.
մօտենում է աջ III դռան, ուշադրութեամբ
ականջ դնում է. մօտենում գրասեղանին. նա
մտածկոտ է է. տխուր) նա խաբէց ինձ. կըր-

կին խաբեց. բայց այլևս այս այսպէս չի կա-
րող և չպէտք է տևի. հարկաւոր է մի վերջ
տալ... Ես արդէն կորցրել եմ կեղծելու ընդու-
նակութիւնս... (մտածելով) այո՛ այո՛ հարկա-
ւոր է տեղեկացնել նրան ամբողջ խաբէութեան
հետ: (Վճռական մօտենում է գրասեղանին,
ջղային վերցում է քուրդ գրիչ եւ կամենում
է գրել, յանկարծ կանգ է առնում): Ի՞նչ գրեմ.
ինչպէս գրեմ նրան, որ ես վաղուց արդէն
հիասթափուել եմ, որ ես լքուած եմ ու խա-
բուած. Տէ՛ր Աստուած և նա խաբում է ոչ
միայն ինձ, այլ նաև իր մօքը, այն մաքուր և
անկեղծ հոգու տէր կնոջը, որ հաւատացած է
թէ իր որդին երջանիկ է ինձանով և ես նրա-
նով... ինչպէս քայքայեմ նրա յոյսերը, նրա՛
որին ես սիրում եմ և յարգում ինչպէս իմ
հարազատ մօքը... սակայն այս չի կարող այլ
ևս երկարել... և ժամանակն հասել է դիմելու
իմ եղբօր խորհրդին (սկսում է գրել)

ՏԵՍԻՆ 2

Նունէ եւ. տ. Սուրբեգեան

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. (մտնում է աջ III դռնից
եւ տեսնելով Նունէին, քաղցր) Ի՞նչ ես անում
այստեղ աղջիկս:

ՆՈՒՆԷ (արագ պահելով քուրդը) Կար-
գում եմ մայրիկ:

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. Արտէմը տանը չէ՞...

ՆՈՒՆԷ Նա... նա խփոյն կը գայ...

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. մօտենում է եւ շոյելով
ճրագը (սր) Իմ թանգագին զուակս, և դու
մենակ չես ձանձրանում:

ՆՈՒՆԷ (ճիգ գործ դնելով) Ես մենակ...
բայց ես շատ քիչ եմ մենակ մնում մայրիկ:

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. Ես գիտեմ, գիտեմ աղջիկս,
որ Արտէմը քեզ սիրում է, և ինչպէս կարելի
է չսիրել քեզ նման մի հրեշտակի, իմ սիրելի
զուակս. դու մեր տան զարդն ես, երջանկա-
բեր թուշնակը և Արտէմի բախտաւորութիւնը...
այո՛, այո՛, նա շատ անգամ է ասել ինձ... իսկ
դու, նոյնպէս սիրում ես Արտէմին այո՛.

ՆՈՒՆԷ (զուրկ կախ է գցում, կամե-
նալով ծածկել յուզմունքը)

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. Ինչ է, ամաչում ես ինձա-
նից... ես շատ լաւ գիտեմ, շատ լաւ եմ նկա-
տում, որ դու ևս նրան ես սիրում: Գիտե՞ս նա
բարի, նա չափազանց բարի է: Դու նոյնպէս
չե՞ս գտնում որ նա բարի է:

ՆՈՒՆԷ (արագ եւ անհանգիստ) այո՛ այո՛:
(վեր է կենում)

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. Իսկ ո՛ր է դնացել նա...
ՆՈՒՆԷ Ես... ես չգիտեմ.

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. Ինչպէ՞ս... չգիտե՞ս... նա
քեզ չէ՞ ասել այդ:

ՆՈՒՆԷ Ո՛չ... չէ՞ ասել... (արագ ուղղե-
լով) այսինքն ես չեմ հարցրել... նա շուտով
կը գայ... դու անհանգիստ մի լինիր մայրիկ:

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. Ես շատ հանգիստ եմ զա-
ւակս, չափազանց հանգիստ, ես այժմ կարող

եմ հանդարտ և առանց մտատանջութեան
թրղնել այս պշխարհը...

ՆՈՒՆԷ (արտառուէյոս մօտ)։ Մայրիկ
այդպէս մի խօսիր, ես լաց կը լինեմ...

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Ինչո՞ւ լաց լինել իմ անու-
շիկ գաւազ... դու ունիս մի ամուսին. սր քեզ
սիրում է, նա քեզ համար կը փոխարինէ իմ
տեղն էլ, իտկ ես, էհ, իմ օրերը համարուած
են, ես այլեւս ոչինչ չունեմ այս աշխարհից
սպասելիք, բացի մի սիրուն ու կայտառ թոռ-
նիկից...

ՆՈՒՆԷ (հեծկլտալով) Մայրիկ, խեղճ
մայրիկ...

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. (զարմացած, յետոյ անան-
ձին սարսափով) Նունէ, Նունէ, ի՞նչ պատա-
հեց քեզ աղջիկս։

ՆՈՒՆԷ (շարունակում է անելի ուժգին
հեծկլտալ)։

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. (կորցրած ինքնիրան) Նու-
նէ, աղջիկս... ո՛չ, դա ինձանից շուտով բա-
ժանուելու վիշտը չէ, դա դժբախտութեան ար-
տասուքներ են... մի գուցէ դու գժբախտ ես։

ՆՈՒՆԷ (արագ հեծկլտանքի միջից) Ո՛չ,
ո՛չ, (կամեցում է զսպել բայց չի կարողա-
նում)։

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. (մօտեցնում է նրան կու-
շետկայից) Նստիր այստեղ... ո՛չ ո՛չ դու ինձ
խաբէլ չես կարող... դու պէտք է ինձ բոլորը
ասես, պատմիր աղջիկս, սրտաբաց եղիր...

ՆՈՒՆԷ ԵՍ... ես չեմ կարող...

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Ի՞նչ... չես կարող... սպա-
սիր... Տէր Աստուած ես կը խելագարեմ եթէ
այդ այդպէս լինի... ասա նա քեզ չի՛ սիրում...

ՆՈՒՆԷ (բացառական կերպով գլուխը
շարժում է վշտով)

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Ո՛չ... ո՛չ ո՛չ, դա անկարե-
լի է. նա ինձ երգում է,—ինձ հաւատացնում
է որ նա քեզանով է միայն երջանիկ. մի գու-
ցէ դու սխալում ես աղջիկս...

ՆՈՒՆԷ (վշտալի) Օ՛ մայրիկ.

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Գիշերները ո՛ւշ է վերադառ-
նում տուն։

ՆՈՒՆԷ (դժուարութեամբ) Երբեմն... չի
էլ վերադառնում երբէք։

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. (կարատուած) Երբ... երբէք
ՆՈՒՆԷ (գլուխը խոնարհում է)

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Եւ դա յաճանիս է պատահում։
ՆՈՒՆԷ Զարաթը մի քանի անգամ...

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. (սարսափով) Բայց դա զար-
հուրելի է (կարատուած մայնով) դա... դա...

ՆՈՒՆԷ (վախեցած) մայրիկ ի սէր Աս-
տուծոյ...

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. (սիրտը բռնելով) Ոչինչ,
ոչինչ, ես հանգիստ եմ... ես չեմ յուզուել
բայց դու խեղճ աղջիկս դու այդ բոլորը տա-
նում ես անարտօնջ... ո՛չ, ես քեզ ասում եմ
որ այդպէս չի կարող շարունակուել. ես պէտք
է խօսեմ նրա հետ...

ՆՈՒՆԷ Ո՛չ, ո՛չ ի սէր Աստուծոյ.

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Ինչո՞ւ... ինչից ես վախե-

նում. միթէ ևս իրաւունք չունեմ իմ որդուն յանդիմանելու...

ՆՈՒՆԷ Բայց դա... դա կը գրգռի նրա ատելութիւնը...

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Նա սպառնացել է քեզ...

ՆՈՒՆԷ Այո... անիս ևս վախենում եմ...

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Բայց դա դժոխային կեանք է, խեղճ աղջիկս:

(Իրսից էյեկտրական գանգի ձայն երկու անգամ)

ՆՈՒՆԷ (վախեցած) Տէր Աստուած.

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Ի՞նչ պատահեց.

ՆՈՒՆԷ Այդ նա է:

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Նա... զնա սենեակդ...

ՆՈՒՆԷ Մայրիկ աղաչում եմ քեզ...

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Գնա՛. զնա՛. այս խօսակցութիւնից է կախուած քո երջանկութիւնը...

ՆՈՒՆԷ (աղաքական հայացք ե նետում)

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Հանգիստ եղի՛ր զաւակս:

ՆՈՒՆԷ (զնոււմ է)

ՏԵՍԻԼ 3

Տ. Սուրբեգեան. Արտեմ.

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. (մեռ. քերք տրորելով ման է գալիս ծանր ծանր)

ԱՐՏԷՄ (մտնում է արագ ե կանգ առնում, իր մօրը տեսնելով կանգնած իր դիմաց)

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. (խիստ) Ո՞րտեղ էիր:

ԱՐՏԷՄ Մայր.

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. (աւելի ուժգին) Ո՞րտեղ էիր:

ԱՐՏԷՄ (զվարուած ե արագ) մի դըժ-րախառութիւն... ընկերներիցս մինը ծանր... հիւանդ էր և ևս պարտականութիւն համարեցի...

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. (ընդմիջելով) Դու ստում ես, ԱՐՏԷՄ (նայում է նրան ապշած)

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Դու սուտ ես խօսում և այն էլ զգուհի կերպով... Ահա թէ ի՞նչ... ահա թէ ինչպէս ի շարն ես գործ դնում իմ վստահութիւնը... ամբողջ 35 տարուայ ազատութիւնդ, սանձարձակ կեանքդ չբաւականացան քեզ յագուրդ տալու համար, դու առանց խորհելու, իբրև մի անառակ և ղեղիս պատանի ես վարում և քայքայում ես մի անմեղ երեխայի կեանքը... մի երեխայի որ ամուսնութիւնը պատկերացրել էր վարդագոյն, ժպտուն, սր վստահանալով քո վերայ, յանձնել է իր բախտը քո ձեռքը: Կեցցե՛ս. գեղեցիկ կերպով արգարացրիր իմ և նրա յոյսերը...

ԱՐՏԷՄ (ըմբոստ) Եւ նա է պատմել քեզ այդ բոլորը:

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Նա... անմեղ երեխան հերոսութիւն է ունեցել մինչև այժմ թագցնել ինձանից իր վիշտը... նա մինչև անգամ աշխատել է երջանիկ ձևանալ, ինձ և մանաւանդ քեզ չվշտացնելու համար... նա իր երեխայ բնութեամբը կարծել է թէ իր այդ վարմունքով կարող է քո խիղճը շարժել և վերադարձնել իր կորցրած երջանկութիւնը... և միթէ մարել է քո խիղճը... միթէ մարել է իմ որ-

դու խիղճը... նրան՝ որին ես կարծել եմ թէ կրթել եմ բարի, համեստ և առարխին... ասո՛ւ, ինչ ես մտադիր անել...

ԱՐՏԷՄ Մայր, դու յուզուած ես և բարկացած, ես այդպիսի դէպքերում աւելի լաւ եմ համարում լուել... զնո՛ւ հանգստացիր աղաշում եմ քեզ. դու կարիք չունէիր անհանգիստ լինել մի անհասկացող երեխայի տրտնջնեւրից. դու ինձ այնքան լաւ ճանաչում էիր, որ ես երբէք չէի յուսալ որ որեւէ բան կը խախտեր քո գէպի ինձ ունեցած վստահութիւնը...

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. (յուսույ նշույով) Մի՞թէ ճշմարտութիւն չէ... ասո՛ւ դաւակս, չափազանց ծանր կը լինի ինձ համար տեսնել քայքայուելը այն ամուսնութեան, որը ես եմ կազմել... ասո՛ւ, հանգստացուր քո մօր սիրտը. ես չեմ կարող տանել մի այդպիսի վիշտ:

ԱՐՏԷՄ Մայր հանգստացիր. դրանք երեխայական ցնորքներ են. եթէ ես երբեմն բացակայում եմ տանից, դա դեռ ապացոյց չէ որ ես դաւաճանում եմ. կո՛յ արդեօք որ և է շօշափելի ապացոյց իմ անհաւատարմութեան. ես չեմ կարող միանգամից խզել իմ տարիներէ ընթացքում ձեռք բերած ծանօթութիւնները. իմ ունեցած սիրտ կապերը. ես չեմ կարող հեռանալ իմ ընկերական շրջանից, դու և կինս կամենում էք ինձ ծաղրել առարկայ դարձնել. շատ հաճելի է եթէ ծիծաղեն իմ քթին և ասեն որ մի քառասնամեայ մարդ, իր կէս տարիքը չունեցող մի կնոջ քմահաճոյքներէ ստրուկն է դառնում, թէկուզ այդ կինը լինի

իմ ամուսինը... ես կարծում եմ մայր, որ իմ բմբուռողութիւնը տեղն է և ես շատ լաւ գիտեմ թէ ինչ է կեանքը, ինչ է կինը և ինչ է շրջանը... ամուսնանալ. այդ չի նշանակում մի կողմ չալտել ընկերներին և բարեկամներին... աւելի խելացիութիւն կը լինի նրան հասկացնել այդ բոլորը, քան թէ յանդիմանել ինձ իբրև մի դպրոցական երեխայի...

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. Ես իսկոյն կը կանչեմ նրան..

ԱՐՏԷՄ Ո՛չ, ո՛չ, կարիք չկայ. ես ինքս կը խօսեմ, կը հասկացնեմ նրա ցնորքների անհեղեղութիւնը և վստահ եղեր, որ այլ ես չի կրկնուի այդ անբաւականութիւնը:

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. (յուզուած) Արտէ՛մ, սիրելի դաւակս, ես միշտ հաւատացած էի, որ դու ի շար չեա գործ գնի իմ վստահութիւնը. այ՛ն, ես արժանի չեմ այդպիսի մի խիստ պատժի:

ԱՐՏԷՄ (գորովայի համբուրելով նրա ձեռքը) Մայրիկ, իմ քաղցրիկ մայրիկ, զնո՛ւ քնիր, հանգստացիր:

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. Դու նրան հանգստացուր մի բան իմացած կաց, որ նա նոյն տեսակ վստահութիւն չի տածում գէպի քեզ ինչ որ ես... հաւատացնուր նրան, որ դրանք սխալ են, միմիայն սխալ... թիւրիմացութիւն:

ԱՐՏԷՄ (արագ եւ անհանգիստ) Այո՛ այո՛. (մեղմ դեպի դուռն և յղոււմ)

Տ. ՍՈՒԼԲԷՔ. Տէր Աստուած, Տէր Աստուած, որքան յուզումներ մի օրուայ մէջ... հանգիստ քնիր դաւակս, հանգիստ քնեցէք... (զնոււմ է)

ՏԵՍԻՆ 4

Արտեմ յետոյ Նունե.

ԱՐՏԷՄ (Ետեւից ցրուած մտքով) Խեղճ մայր. (ման է գալիս արագ-արագ, յետոյ քիչ քիչ ծանրացնում է եւ գալիս նստում գրասեղանի մօտ գլուխը մեռնեցի մեջ առնելով)... պառագա—պատի ժամացոյցը խփում է տասր. արագ վերկենայով) Ժամը 10-ը. ես անպայման պէտք է Մանեայի մօտ լինեմ... (մի քանի քայլ է անում եւ կանգնում) բայց մայրս կարող է իմանալ, մինչ ես խօսք տուի նրան տանը մնալ... Տէր Աստուած. ինչպիսի անտունելի շղթայ է... բայց ամօթաբեր է ինձ համար ինչ որ երեխայի քմահաճօքին ենթարկուել. ծիծաղելի է...

ՆՈՒՆԷ (Ինքն զայով սենեակից կանգնում է դրանը գլուխը քաշ գցած):

ԱՐՏԷՄ (անսովոր կոպտութեամբ) Ի՞նչ ես կամենում:

ՆՈՒՆԷ Ե՞ս... ոչինչ... ես կամեցայ իմանալ թէ մայրիկը ինչ դրուժեան հեռացաւ այստեղից նա շատ յուզուած էր...

ԱՐՏԷՄ (նոյն տոնով) Յուզուած. . այո յարգելի տիկին, երբ դու ամեն ջանք շեւ խնայում տան խաղաղութիւնը թունաւորելու համար, երբ դու ցանկանում ես իմ և իմ մօր մէջ մի պատուար կանգնել, շատ հասկանալի կը լինի որ նա յուզուի և յուսահատութեան մասնուի:

ՆՈՒՆԷ (մեղմ) Բայց դու շատ լաւ դիտես որ ես այդպիսին չեմ, դու ինձ լաւ ես ճանաչում և գիտես որ ես անընդունակ եմ այդպիսի մի քայլ անելու. Արաէմ, հոգեակս, չէ որ դու բարի ես. (մտաբեռն է) դու շատ լաւ ես հասկանում թէ ինչ դրուժեան եմ հասնում. երբ մենակ եմ մնում: Ամուսնութեան օրից ես ապրել եմ քեզանով, ցանկացել եմ գանել քեզանում իմ միակ ընկերը և պաշտպանը, սիրել, յարգել եմ քեզ. իսկ դու, միթէ արդէն չես սիրում ինձ:

ԱՐՏԷՄ (կոպիտ) Հանգիստ թող ինձ խնդրեմ. ես ձանձրացել եմ այդ աեսակ դարձուածքներից, դու երեխայ ես և չես հասկանում կեանքը:

ՆՈՒՆԷ (դառնութեամբ) Երեխայ, կեանքի հասկացողութիւն. գեղեցիկ գէնք է, այնպէս չէ. շատ լաւ. ես կեանքը հասկանում եմ իմ տեսակէտով և քո անասնելի վարմունքը, քո վարած կեանքը իմ մէջ կասկածներ է ծնեցնում: Ի՞նչ կեանք է այն կնոջ կեանքը, որի ամուսինը, նա որ իր պաշտպանն է ու ամբողջ կեանքի ընկերը, երեսի վրայ է ձգում իրան և ժամանակի մեծ մասը անց է կացնում ընտանիքից հեռու, ս'վ գիտէ ուր: Ի՞նչ տեսակ էք հասկանում դուք կեանքը, դուք ինտելիգենտներդ և արխատկրասնեբդ, դուք որ ծանօթ էք կեանքի բոլոր վայելքներին և լաւ ապրելու եղակակին. բացատրի՛ր, ս'րն է այդ անըմբռնելի կեանքը, որը անմատչելի է իմ երեխայ մտքին:

ԱՐՏԷՄ Այն՝ որ մերն է: Ասենք դու այդ հասկանալ չէս կարող, որովհետև քո դատախարակութիւնը այլ է սովորեցրել քեզ և զարմանալի էլ չէ որ մի մայր, ինչպիսին քոնն է, քեզ մեծացրած լինի փթած և հնացած զադափարններով:

ՆՈՒՆԷ Արտէմ Ալէքսանդրովիչ, մի անարգիր իմ մօրը. յիշիր որ դու ես ունես մի մայր, որին ես յարգում եմ և սիրում. և գէթ այդ յարգանքը արգելք լինի քեզ անարգանք արտել մօրս հասցէին...

ԱՐՏԷՄ (գրգռւած) Ես խօսում եմ քո գաւառական սահմանափակ դատախարակութեան մասին...

ՆՈՒՆԷ (յուզմուռնով) Բաւական է խընդրեմ: Դու կարծում ես որ պատուական դատախարակութիւնը շի կարող տալ այնքան հասկացողութիւն, ըմբռնելու կեանքի վատ և արատաւոր կողմերը, դու կարծում ես որ մեր դատախարակութեամբ մեծացած մի կին պարտաւոր է միշտ լսել և համբերատարութեամբ տանել, ամեն մի վարմունք: Ո՛չ Արտէմ Ալէքսանդրիչ, եթէ դու այնքան ազնիւ չգտնուեցիր որ պահէիր քո խոստումը, այն՝ որ տւիր մեր տանը, ամենիս ներկայութեամբ այնքան զգացուած և անկեղծ, եթէ դու ոչնչից չակնածելով ոտնակոխ արիր այն, այդ դէպքում ես ինձ թոյլ կը տամ վարուել իմ հասկացողութեամբ:

ԱՐՏԷՄ Այնուամենայնիւ դու կին ես. նախ խնդրել, ապա սպառնալ, վերջը լալ...

հն հն հն երեխայ... ես ի հարկէ այնքան յիմար չեմ լինի, որ քո սպառնալիքներից վախնամ և այնքան երեխայ չեմ լինի, որ քո սեղանի պէս ապրեմ: Միայն իմացած կաց, որ եթէ դու հանգիստ չես թողնիլ մայրիկին, ես պատասխանատու չեմ լինի իմ վարմունքի համար:

ՆՈՒՆԷ (վրդովուած) Ես մայրիկի հանգիստը չեմ խոսվի և զա՛ռ թէ քո երկիւղից, այլ նրան խնայելով. երանի կը լինէր եթէ ինձ չափ դու էլ մտածէիր նրա մասին:

ԱՐՏԷՄ Դու ցնորուէր ես, աւելի լալ կանես եթէ գնաս հանդիսութեան, մտանալով այդ յիմարութիւնները, ես պէտք է գնամ. մի կարեւոր ընկերական համախմբում, որից բացակայելը անկարելի է: Ես խօսք եմ տուել և զրժեղ խօսքս, անկարելի է ինձ համար:

ՆՈՒՆԷ (հաստատ) Դու չես գնալ.

ԱՐՏԷՄ Ի՛նչ.

ՆՈՒՆԷ Այն, այդ ես եմ ասում, դու ուղղակի խոյս ես տալիս տանից, ինձանից քո մօրից... ինձ լաւ ծանօթ են այդ մշտական համախմբումները, որոնք ոչ այլ ինչ են ծառայում, եթէ ոչ զւարճանալու զեղխութեամբ և հարբեցութեամբ: Բայց այդ չի լինի...

ԱՐՏԷՄ Եւ դու ես արգելելու:

ՆՈՒՆԷ Այն ես, ես կը գտամ կարթնացնեմ ամբողջ տունը, քո մօրը և կասեմ «ահա այն ստախօս որդին որին դու հաւատում ես, ահն այն խարեբայ ամուսինը, որին դու հաւատարմութեան անվար ես համարում» այն,

ևս այսուհետև ոչնչի առաջ կանգ չեմ առնի...

ԱՐՏԷՄ (գրգռուած) Լսիր.

ՆՈՒՆԷ Ո՛չ, չեմ լսի. ես պահանջում եմ որ դու տէր լինես քո խոստամանը. ես չեմ թոյլ տայ որ շարտեն ինձ, և խլեն ինձանից իմ երջանկութիւնը:

ԱՐՏԷՄ (կատաղած բռնում է ձեռքից եւ շարտում) Իսկ եթէ դու կը վրդովես իմ մօր հանդիսար և չես լսի ես կը գլտենամ քեզ լսեցնելու կերպը...

ՆՈՒՆԷ (ձեռքով խփելով, ծեծելով, միայն մի դիպել, մի թոյլ տայ քեզ այդ քայլը անելը, աղաչում եմ քեզ ի սէր քո մօրը...)

ԱՐՏԷՄ Դու ինձ զգուսեցնում ես...

ՆՈՒՆԷ (արագ վեր է կենում սպառնալի) Չատ լաւ գնա՛, գնա՛...

ԱՐՏԷՄ (մի վայրկեան նայում է նրան եւ արագ դուրս է գնում):

ՏԵՍԻՆ 5

Նուրն յետոյ Յովսէփ

ՆՈՒՆԷ (մի վայրկեան ստառ նայում է եւ յետոյ յանկարծ հեծկտում,) Տէր Աստուած... Տէր Աստուած... (մտնում է դռնէն) գնաց... չի դառնայ... մայրը նոյն իսկ չկարողացաւ նրան պահել... (պառգա) Ուրեմըն ինչ... ինչ կապակցութիւններ ունի, որ չի կարող խզել նոյն իսկ իր մօրը համար, որին պաշտում է... դուցէ մի սիրուհի... ահ... պէտք է վերադարձնել նրան գէթ իր մօր համար... (մտնում է գրասեղանին, արագ, արագ,

գրում, նայում է շուրջը, դնում է ծրարի մէջ եւ գանգ է տալիս).

ՅՈՎՍԷՓ (մտնում եւ կանգնում դռան մօտ)

ՆՈՒՆԷ Ուշադրութեամբ լսիր ինչ որ ասում եմ. այս նամակը անյապաղ կը հասցնես եղբորս, բայց այնպէս, որ մայրիկը չիմանայ. նա քնած է:

ՅՈՎՍԷՓ Ո՛չ արիւն.

ՆՈՒՆԷ Ուրեմն զգոյշ. (փող է տալիս) կառք վերցրու գնա՛.

ՅՈՎՍԷՓ (առնում է նամակը, գլուխ է տալիս եւ գնում)

ՆՈՒՆԷ (անհանգիստ, ման է գալիս մօտենում է խորքի պատուհանին եւ ջղային շարժումով բաց է անում ու յենում կես դեմքը տեսանելի նասարակութիւնից) Ի՞նչ է սպասում ինձ ապագայում մի այսպիսի ամուսնու հետ... եթէ այժմ իր մօր կենդանութեան ժամանակ, նա չի խնայում ինձ, ի՞նչ կըլինի իմ վիճակը նրա մահուանից յետոյ... (սարսուռում է եւ հեռանում պատուհանից, խորհրդածելով առաջ է գալիս) միայնակ մնալ մի ամուսնու հետ, որի աչքում ես այլևս ոչ այլ ինչ եմ, եթէ ոչ մի իր, մի կարասիք... անցկացնել մի ամբողջ կեանք լուռ, միայնակութեան մէջ և շարունակ ստորանալ, ստորանալ, մինչև ցեխի հետ հաւատարմելը... ահ... կը կարողանայ արդեօք եղբայրս ուշքի բերել նրան, յիշեցնել նրան իր պարտականութիւնները... և եթէ չյաջողուի նրան այդ, եթէ ամուսնու ըմբոստութեամբ ծաղրէ նրան, ինչպէս

ինձ է ծաղրում, ինչ կըստատահի այն ժամանակ, գուցէ կռիւ, որ ծայրահեղութեան հասնելով նրանցից մէկի համար աղէտաբեր կարող է լինել և կամ բաժանում... խղճմ... (նստում է գրասեղանի մօտ) կրկին վերագառնայ այնտեղ, ուր ապրել եմ ես ամբողջ տասնվեց տարի, վերագառնայ և տանել ինձ հետ ծնողացս յայտերի քայքայումը... և ինչ տեսակ է ընդունելու նա իր աղջկան, որին յոյս ունէր այս շրջանի իբրև թագուհին տեսնել, մինչդէռ նա թողել է իր ամուսնուն և դա միմիայն վերջինի դաւաճանութեան պատճառաւ: (վեր կենայով) Այն, ես ամբողջ հոգով հաւատացած եմ որ նա մի խաբեբայ է և դաւաճան, նա ի չարն է գործ դնում մի կնոջ հաւատարմութիւնը և մի մօր վստահութիւնը և եթէ հարկ լինի, ես հրապարակաւ կը գոռամ նրա երեսին, որ նա վատ է, ստոր է... (պառագա) Ինչ խաբուսիկ է կեանքը. ինչ վարդազոյն է երևում մեզ անյայտ և խորհրդաւոր ապագան և որքան դառն է իրականութիւնը... որպիսի հիասթափութիւն... յանձնուել մէկին. որին չես ճանաչում, որը լինելու է քո ատէրը, քո կեանքի դեկավարը և վայ եթէ բաղդը քո հանդէպ բերէ մի Սուրբգեան փայլուն արտաքինով և փշացած ներքինով... Ո՛չ, պէտք է վերջ տալ, բաժանուել, թէկուզ իմ այդ քայլով հրաւիրեմ իմ վրայ հասարակաց մեղադրանքը և ծնողներին կշտամբանքը: (նայում է ջորս կողմը, մօտենում է մուտքի դռանը) ո՛չ սր... մայրիկը քնած է, ապահով

և հանգիստ, վստահ իր որդու վրայ... (սարսափով) եթէ, եթէ նա այժմ շօշափելի ապայոյցներով տեսնէ իր որդու ստորութիւնը և զգայ ամբողջ կեղծիքը... ինչ կը լինի այն ժամանակ... (տակի ուժեղ) ինչ կը լինի այն ժամանակ Աստուած իմ, Աստուած, տուր նրան ոյժ, տանելու այդ ծանր հարուածը:

ՏԵՍՈՒ 6

Նուրե, Յովսէփ յետոյ Սուրեն.

ՅՈՎՍԷՓ (մտնելով) Տիրուհի, ձեր եղբայրը:

ՆՈՒՆԷ (քերեւ անհանգստութեամբ) Թող ներս գայ:

ՅՈՎՍԷՓ (զնում է)

ՆՈՒՆԷ (Աշխատում է հանգիստ երեւայ)

ՍՈՒՐԷՆ (Արագ մտնում է մուտքի դռնից եւ մօտենում) Ուրեմն ճշմարիտ է:

ՆՈՒՆԷ Այն.

ՍՈՒՐԷՆ Ո՞րքան ժամանակ է այդ.

ՆՈՒՆԷ Մօտ երեք ամիս:

ՍՈՒՐԷՆ (յանդիմանակաւ) Եւ դու ինձ ոչինչ չէիր ասում:

ՆՈՒՆԷ Զէի համարձակում...,

ՍՈՒՐԷՆ (խիստ) Ինչո՞ւ, մի գուցէ մեղքանում էիր նրան:

ՆՈՒՆԷ Ո՛չ, այլ չէի կամենում անհանգստութիւն պատճառել քեզ. ես կարծում էի որ նա կը փոխուի:

ՍՈՒՐԷՆ Ինչպէս տեսնում ես, դու սխալ-

ուել ես և այդ քո սխալը աղէտալի հետեանք-
ներ է ունեցել:

ՆՈՒՆԷ Ինչեք ես խօսում:

ՍՈՒՐԷՆ Այ՛ն քոյրիկ, նա ընկել է իւր
նախկին կեանքի մէջ և նրան յետ կեցնելը
դժուար է այժմ... եթէ դու այդ անտեղի դգու-
շութիւնները շգործ դնէիր, այն ժամանակ
հեշտ կըլինէր արգելել նրան հէնց առաջին
քայլում: Իսկ այժմ...

ՆՈՒՆԷ Միթէ անկարելի է:

ՍՈՒՐԷՆ Այժմ երկուսից մէկն է լինելու.
կամ ես կստիպեմ նրան ճանաչելու իր պարտ-
քը և կամ...

ՆՈՒՆԷ Ի՞նչ...

ՍՈՒՐԷՆ Այդ մնայ: (նստեցնելով նրան
գրասեղանի մօտ, ինքն էլ է նստում. նայե-
լով նրա աչքերին) Դու պատմիր ինձ ամբողջ
իրողութիւնը և մանտանդ առանց ծածկա-
մտութեան քոյրիկս...

ՆՈՒՆԷ Ի՞նչ բան:

ՍՈՒՐԷՆ Արդեօք նկատում ես որ օրեցօր
զունատում ես...

ՆՈՒՆԷ Այո.

ՍՈՒՐԷՆ Ի՞նչ է պատճառը:

ՆՈՒՆԷ Ես շատ գիշերներ եմ անքուն
անցկացնում:

ՍՈՒՐԷՆ Ինչո՞ւ.

ՆՈՒՆԷ Ես սպասում եմ նրա վերադար-
ձին...

ՍՈՒՐԷՆ (անհանգիստ) Նա ո՞ւշ է վերա-
դառնում:

ՆՈՒՆԷ Ոչ վաղ, քան առաւօտեան ժա-
մը 5-ը...

ՍՈՒՐԷՆ Հարբած:

ՆՈՒՆԷ Երբեմն նոյն իսկ օտի վրայ կանգ-
նելու անկարող դըռթեամբ...

ՍՈՒՐԷՆ Եւ քեզ արթուն գտնելիս, նա
չի դգում որ և է գիղջ, որ և է ամօթ...:

ՆՈՒՆԷ Նա այդպիսի ըոպէներումն է որ
միայն դգում, փայփայում է ինձ և իր «փոք-
րիկ տիկնիկն» է անուանում:

ՍՈՒՐԷՆ Դա դարհուրելի է:

ՆՈՒՆԷ (գլուխն է խոնարհեցնում)

ՍՈՒՐԷՆ Իսկ լուրջ ժամանակ:

ՆՈՒՆԷ Նա նոյն իսկ հետո էլ չի խօսում
և խօսելիս էլ կտրուկ և շոր պատասխաններ
է տալիս իմ տուած հարցերին...

ՍՈՒՐԷՆ Բայց նա քայքայել է քո կեան-
քը իմ խեղճ քոյրիկս... լսիր, բժշկի դիմել ես:
ՆՈՒՆԷ Ինչո՞ւ դիմեմ:

ՍՈՒՐԷՆ (անհանգիստ) Այ՛ն, այ՛ն, այն-
քան էլ անհրաժեշտ չէ, սակայն լաւ կանես
եթէ դիմես բժշկի... քո կազմուածքը թոյլ է
և կարող ես շատ շուտ հիւանդանալ... նա
կըր գնաց տանից.

ՆՈՒՆԷ Մի ժամ չկայ

ՍՈՒՐԷՆ Մի ժամ չկայ... գիտես ինչ
քոյրիկս, այդպիսի ամուսինների համար տան-
ջուելու և անքուն մնալու կարիք չկայ, դու
աւելի լաւ կանէիր, եթէ հէնց սկզբից չխան-
գարէիր քո հանգիստը և իզուր տեղը յուզում-
ներ չկրէիր: Նրանք չարժեն այդ յուզումնե-

բին, նրանք անարժան են այն աստիճանի. որ երբէք չպէտք է գիտակից լինեն որ իրանց համար տանջուում է մի կին և այն էլ քեզ նման մի հրեշտակային կին. այդ բանով կը հպարտանան նրանք և մի կնոջ տանջանքի մէջ լիտիօրէն նրանք բաւականութիւն են որոնում... Իսկ այդ զատկանութիւնը նրանց շտալու համար, դու այժմ վեր կը կենաս և կը քնես: (վեր կենայով) Իսկ ես գնում եմ...

ՆՈՒՐԷՆ և յոյնացի վեր կենայով) Ո՛ւր.

ՍՈՒՐԷՆ Վերադարձնելու նրան:

ՆՈՒՐԷՆ (արագ) Ուրեմն դու գիտես թէ որտեղ է նա:

ՍՈՒՐԷՆ (խոյս տայով պատասխանելուց ես կը գտնեմ նրան... դու հանգիստ քնիր. ես խօսք եմ տալիս որ կը վերադարձնեմ նրան:

ՆՈՒՐԷՆ Լսիր Սուրէն, դու խօսում ես ինձ հետ այն լեզուով, ինչ որ մի տարի առաջ... դու ծածկում ես ինձանից այն ինչ որ ես շատ լաւ գիտեմ. ինձ ծանօթ է իմ ամուսնու բոլոր վատ կողմերը, նրա բոլոր մտքի հակումները և երբ յիշում եմ թէ ինչ էր նա առաջին անգամ մեր տանը եղած ժամանակ, ինչ տեսակ էր խօսում, երբ մտածում եմ թէ մարդիկ որքան ընդունակ են կեղծելու, բարի և համեստ ձևանալու, ինչ որ իսկապէս չեն, ես գալիս եմ այն եզրակացութեան, որ աշխարհը խաբէութեամբ է կառավարուում: Իմ մի տարւայ փորձառութիւնը ինձ շատ բան սովորացրեց և մանաւանդ կեղծելու արհեստը. ես ստիպուած եմ ծածկել իմ վիշտը ամենից և մանաւանդ

նրա մօրից, որովհետև ես նրան սիրում եմ և խղճում, և նա, ամուսինս, իմ այդ սէրը դէպի իր մայրը շահագործում է, վստահ լինելով որ ևս լուռ կը մնամ: Այն միակ գաղափարը, որ իւր մայրը կարող էր երբ և իցէ տեղեկանալ իրողութիւնը, շատ անգամ կասեցնում էր նրան. սակայն նա այժմ այդ էլ ի նկատի չունի. նա ընկել է ճահճի մէջ և ոչ մի սուրբ գգացմանը, ոչ մի ազնիւ պարտականութիւն դէպի ծնողքը և ամուսինը այլ ևս գոյութիւն չունեն նրա մէջ և նա դէպի անկումն է յառաջանում գահավէժ քայլերով: Դու ինձ կամենում ես այստեղ թողնել, յորդորելով որ ես հանգիստ մնամ և նոյն իսկ քնեմ... քնեմ... է՛հ եղբայրս, իմ քունն ու հանգիստը վերջնականապէս կորել են և եթէ արհամարանքից իսկ զրդուած, կամենամ մոռացութեան տալ այն ամեն վշաբքը, որ ես կրել եմ այս մի տարուայ ընթացքում, ես կրկին չեմ կարողանալու հանգիստ վայելել և բացի այդ եթէ մի մոլորեցնող գոյութիւն ունի իսկապէս, եթէ կայ մի սիրուհի, ես կամենում եմ տեսնել նրան սեփական աչքերով, ճանաչել նրան, ես պատրաստ եմ նոյն իսկ խնդրել նրան, որ նա վերադարձնի իմ ամուսնուն և դա մանաւանդ նրա մօր համար:

ՍՈՒՐԷՆ Ո՛ւր, այդ չի լինի... ես երբէք թոյլ չեմ տայ քեզ մտնել այդ որջը, այն, քոյրիկ ևս ճանաչում եմ նրա սիրուհուն, բայց ես կամենում եմ որ դու մնաս անձանօթ և անտեղեկ այդ մարդկանց վատ շրջանի հետ:

Յս շեմ ցանկանում որ դու մօտիկից տեսնես այն ինչ որ քո երեակայութեան մէջ իսկ չես կարող պատկերացնել. իմ ցանկութիւնը այդ է եղել և առաջ, նախ քան ամուսնութիւնդ, որովհետեւ ես լաւ ծանօթ էի որա անցեալի հետ, բայց նա խաբեց ինձ, քեզ և ամենքիս: Դու, քոյրիկ, շատ միամիտն ես կարծելով որ այդ հողի վրայ կանգնած մարդկանց հետ ապօրինի կապերով միացած կանայք կարող են բարի լինել և խղճահարել... դրանք տղրուկներ են որ օգտւում են փշացած աղամարդկանց անասնական կրքերից և ծծում մինչև նրանց արեան վերջին կաթիլը... ես չեմ թոյլ տա որ դու ստորանաս մինչև խնդրելու աստիճան և քո այդ արած քայլով միմեայն նրանց ծիծաղը յարուցանես...

ՆՈՒՆԷ (վճռակցան) Ես պէտք է գամ:

ՍՈՒՐԷՆ Բայց ի՞նչ անելու:

ՆՈՒՆԷ Ա՛խ միկնոյնն է, այսպէս թէ այնպէս ես կամենում եմ ուշքի բերել նրան...

ՍՈՒՐԷՆ Իսկ եթէ նա արդէն ուշքի գալու չըջանից անց է կացել...

ՆՈՒՆԷ Այն ժամանակ անարգել նրան, թքել և գոռալ նրա երեսին որ նա անամօթ է..

ՍՈՒՐԷՆ Նու՛նէ.

ՆՈՒՆԷ Միկնոյնն է, ինչ որ կրել եմ, դրանից վատը չի լինելու: Ես կամենում եմ ցոյց տալ, որ մենք ևս գիտենք լաւն ու վատը և ըմբռնում ենք որ նրանց արարքը պատած է կեղծիքով, ստուգութիւնով և նրանց կեանքը անառակ է ու լկտի:

ՍՈՒՐԷՆ Չատ լաւ, քոյրիկ, գնանք, կամ կը վերադառնաք այստեղ երկուսով և կամ .. և կամ նա առանձին կը վերադառնայ: (զնու՛մ էն, պառագա)

ՏԵՍԻՆ 7

Յովսէփ, յետոյ տ. Սուրբեգեան

ՅՈՎՍԷՓ (մտնում է) Գնացի՛ն... ինչ է դառնում այստեղ, Տէր Աստուած... պարոնը երբէք տանը չի լինում... այժմ էլ տիրուհու եղբայրը և տիրուհին գնացին... բայց ո՛ւր... ա՛յ ա՛յ ա՛յ, չլինի թէ բանը պարզւել է... վատ է, շատ վատ է եթէ այնտեղ գնացած լինեն.. Է՛հ ի՛նձ ի՛նչ. ես որ իմ վարձքը ստանում եմ և այն էլ առատօրէն... (մտնում է սեղանին եւ վերցնում ամբողջ սիգարի տուփը դատարկում է գրպանը) Այնպիսի յուզման ըսպէնքում ամեն մի խեղացի մարդ պարտաւոր է օգտուել... և բացի այդ չի էլ նկատւի... Է՛հ ի՛նչ արած, մենք էլ պէտք է ապրենք թէ ոչ...

Տ. ՍՈՒՐԷՆ. (մտնում է գոյոյ)

ՅՈՎՍԷՓ (վախեցած) Տիկի՛նը... (ուզում է գնալ)

Տ. ՍՈՒՐԷՆ. (Գկատելով նրան զարմացած) Ի՞նչ ես անում այստեղ. .

ՅՈՎՍԷՓ Եկայ տեսնելու թէ լամպը չէ՛ մարել արդեօք...

Տ. ՍՈՒՐԷՆ. 2Է՛ որ կարող ես արթնոյցնել նրանց...

ՅՈՎՍԷՓ նրանց... սև տիկին:

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Պարոնիզ և տիրուհուդ:

ՅՈՎՍԷՓ (շփոթուած) Ա... այո... նե... ներեցէք...

Տ. ՍՈՒԼԲԷԳ. Վազոնց է ինչ նրանք քնած են...

ՅՈՎՍԷՓ (կամենալով խոյ տալ պատասխանելուց) Ինձ կարիք չունէք տիկին...

Տ. ՍՈՒԼԲ. (զարմացած) Ո՛չ...

ՅՈՎՍԷՓ. Ուրեմն կարո՞ղ եմ զնալ հանգստանալ...

Տ. ՍՈՒԼԲ. Հանգստանալ կարող ես. բայց չգիտես արդեօք թէ նրանք քնած են...

ՅՈՎՍԷՓ Ես... չգիտեմ .. կարծեմ... այո...

Տ. ՍՈՒԼԲ. Գնա՛...

ՅՈՎՍԷՓ (արագ գնում է)

Տ. ՍՈՒԼԲ. (կանգնում է յուռ, դեմքը խաղաղ է. հանգիստ արտայայտութիւն է է կրում) Չնորհակալ եմ Աստուած, որ չիրականացան իմ կասկածները. (մտնելու է ձախ դռան) որքան հանգիստ և խաղաղ քնած են այժմ նրանք... խեղճ աղջիկ որ դուր կասկածանքներէց տանջուել է մինչև այժմ, և խեղճ զաւակս, որ իդուր տեղը կորցրել է իր վստահութիւնը... բայց բոլորը կուղղունեն... բոլորը... այդ նշանակում է փոթորիկից յետոյ արև... կռիւներէց յետոյ նրանք դարձեալ սիրալիր, միմեանց զիրկ նետուած հանգստանում են, առանց կասկածելու, որ այս գիշերային ժամին էլ կայ մի աչք որ հրճուած է ուրախութիւնից... ևս չեմ կարող բնել մինչև շտեմնեմ

իմ երջանիկ դոյզը... (կամաց կամաց մտնելով բաց է անում դուռը և դեմքի արտայայտութիւնը հետզհետէ փոխուում է և սարսափի արտայայտութիւն է ստանում) այս ի՞նչ է... սենեակը մութ է... երբէք այդպէս չի եղել (չդայիւն է. դողալով մտնում է գրասեղանին վերցնում է յամպը և սեղանում է դեպի դուռը, մերս է մտնում և մշտնապէս դուրս է գալիս, յետոյ շրուկով) ո՛չ սք, ո՛չ սք... մ՛հ... (դողողալով դնում է ձրագը տեղը և բնկնում արտաքին վրայ շփելով կուրծքը) Տէր Աստուած... միթէ ճշմարիտ է... ինչպէս ճշուած է սիրտս... բայց... (յուստոյ նշոյլով) գուցէ սխալուած եմ... գուցէ շրջագայելու են գնացել... բայց այս ժամին... (զանգահարում է) տէր Աստուած... ո՛ր կարող են գնացած լինել... եթէ նա... եթէ նա... ոյժ տուր ինձ Աստուած... եթէ ճշմարիտ է... բայց ո՛չ, ո՛չ... դա անկարելի է... (կրկին զանգահարում է արեւի ուժգին)

ՅՈՎՍԷՓ (մտնում է շփոթուած) տիկին, ի՞նչ էք հրամայում:

Տ. ՍՈՒԼԲ. (արագ վեր կենալով) Ո՞րտեղ են...

ՅՈՎՍԷՓ Տիկին, չեմ հասկանում...

Տ. ՍՈՒԼԲ. Ո՞րտեղ են նրանք... միայն չաշխատես ստել... գուտ ճշմարտութիւնն եմ պահանջում... կեանքիդ մէջ միակ ծառայութիւնը թող լինի քո կողմից...

ՅՈՎՍԷՓ (երկիւղով) Տիկին... դուք այնքան յուզուած էք երևում...

Տ. ՍՈՒՂԲ. (խիստ) Առանց աւելորդ խըղ-
ճահարութիւնների, պատասխանիր հարցիս...
տանը ոչ ոք չկայ... անկարելի է որ չգիտե-
նաս...

ՅՈՎՍԷՓ Տիկին շեմ կարող...

Տ. ՍՈՒՂԲ. Ի՞նչ... չեմ կարող... (ուժգին)
կասեմ ինձ ճշմարտութիւնը թէ ոչ...

ՅՈՎՍԷՓ (Երկիրդով) Պարոնը...

Տ. ՍՈՒՂԲ. Պարոնը...

ՅՈՎՍԷՓ Գնաց...

Տ. ՍՈՒՂԲ. Մենակ...

ՅՈՎՍԷՓ (լուռ է)

Տ. ՍՈՒՂԲ. Մենակ...

ՅՈՎՍԷՓ Այո... տիկին...

Տ. ՍՈՒՂԲ. (շնչառապառ) Յետոյ...

ՅՈՎՍԷՓ Տիրուհին մի նամակ գրեց...

Տ. ՍՈՒՂԲ. Ո՛ւմ...

ՅՈՎՍԷՓ Եղբորը...

Տ. ՍՈՒՂԲ. Ա՛հ...

ՅՈՎՍԷՓ Ես տարայ նամակը...

Տ. ՍՈՒՂԲ. Առանց ինձ իմաց տալու...

ՅՈՎՍԷՓ Տիրուհին խիստ պատէր տուեց
չվրդովել ձեր հանգիստը...

Տ. ՍՈՒՂԲ. Տէ՛ր Աստուած... և նա հկամ...

ՅՈՎՍԷՓ Այո տիրուհի...

Տ. ՍՈՒՂԲ. Յետոյ...

ՅՈՎՍԷՓ Եւ նրանք էլ գնացին...

Տ. ՍՈՒՂԲ. Ո՛ւր...

ՅՈՎՍԷՓ. Ես այդ չգիտեմ տիրուհի...

Տ. ՍՈՒՂԲ. Դու ստում ես...

ՅՈՎՍԷՓ Տիկին...

Տ. ՍՈՒՂԲ. Ասա... ո՛ւր է գտնուում պարո-
նը այս վայրկենիս...

ՅՈՎՍԷՓ (վճռակալ) Տիկին Գառնիկեանի
տանը...

Տ. ՍՈՒՂԲ. (զողզողալով) Ի՞նչ... Տէ՛ր
Աստուած... ուրեմն այդ անառակուհին... մհ...

ՅՈՎՍԷՓ Տիկին ի սէր Աստուծոյ...

Տ. ՍՈՒՂԲ. (զղանգաբար քարշ տալով
ընկնում է մի արձուի վերայ) Ուրեմն ճշմա-
րիտ է... բոլորը ճշմարիտ է... և ես... և նա...
կարողացել է ծածկել... ինձանից... մհ... իմ
ուժից վեր է... ես չեմ կարող տանել... այդ-
պիսի մի հարուած:

ՅՈՎՍԷՓ Տիկին... ես իսկոյն կըշտապեմ
բժիշկի ետևից... հանգստացէ՛ք...

Տ. ՍՈՒՂԲ. (խեղդուած) Չ՛լատ շո՛ւտ...
կանչիր... ես վատ եմ... զգում եմ... բժիշկ
կանչիր... յետոյ...

ՅՈՎՍԷՓ (արագ գնում է)

Տ. ՍՈՒՂԲ. (կտրատուած) Յոյսերիս հետ...
կեանքս էլ քայքայուում է...

Վարագոյր

Գործողութիւն III

(Տիկին Գառնիկեանի տանը մի բնօրինակ դանիբ. մեջտեղը դուռ. որտեղից բնօրինակուր մուտքն է: Չ՛ I պլան տ. Գառնիկեանի ննջարանը. ձախ III պլան մի դուռ. որ հարկանցում է տան ներքին մասերի հետ. մեջտեղը մի ճաշի սեղան վրան ուտելիքն է. խմիչք գետեղուած է. առատ. աջ խորքում կորակ է. 2 արոտ. ձախ I պլան մի պատուհան, մօտը երկու բազկարոտ. մուտքի մօտ երկու տուժբա, ջահեր վառած. սեղանի վրայ կախուած ջան է. պատի տակ բարձր լամպ, նոյնպէս վառած. կանաւորումը շապլ է. ճաշակով):

(Վարագուրը բարձրանայիս, Լեւոն Գարայեան նստած է աջ կողմը. մի սիգար բերանը է. մօնօկը աչքին, մի բաժակ շամպայն առաջին դրած. պառօգա.)

ՏԵՍԻՆ 1

Լեւոն Գարայեան, Բարսեղ,

ԼԵՒՈՆ (անբաւական շարժում անելով)
Սատանան տանի, շուտ կրնասենք սեղանի թէ ոչ: (խմում է շամպայնը)

ԲԱՐՍԵՂ (մտնում է, սկուտեղի վերայ կոնեակ է բաժակներ դարսած մօտեկում է սեղանին)

ԼԵՒՈՆ է՛յ լսի՛ր Բարսեղ...

ԲԱՐՍԵՂ (վիրաւորուած) Ես պարոն Լեւոն, Վասիլիյ եմ և ոչ թէ Բարսեղ...

ԼԵՒՈՆ (ծիծաղելի ծամածռութեամբ) Ինչո՞ւ անպատճառ Վասիլիյ և ոչ Բարսեղ...

ԲԱՐՍԵՂ Որովհետև Բարսեղ միմիայն գոեհիկներն են գործածում...

ԼԵՒՈՆ Իսկ դու աղնուակն ես, ստատան տանի...

ԲԱՐՍԵՂ Մեր շրջանը այնպիսիների շրջան է պարոն Լեւոն և մեզանում չապօք են Վասիլիյ: (զնում է)

ԼԵՒՈՆ Սա էլ է շրջան ունեցել, այ բան:

ՏԵՍԻՆ 2

Լեւոն է. Իլինեան, յետոյ Բարսեղ

ԳԵՐԱՍԻՄ ԻԼԻՆԵԱՆ (մտնում է խորքից, նրա դէմքը ժպտուն է. ինքնաբաւական արտայայտութիւն է կրում)

ԼԵՒՈՆ (ղիմեյով նրան շողորօր) Իմ խոնարհ յարգանքը պարոն Իլինեան, իմ ամենախոնարհ յարգանքը:

ԻԼԻՆԵԱՆ Բարե բարե... դուք մենակ էք...

ԼԵՒՈՆ Ինչպէս տեսնում էք:

ԻԼԻՆԵԱՆ Իսկ ո՞ր է մեր թագուհին:

ԼԵՒՈՆ (զլխով աջ I դուռն է ցոյց տալիս) Ջարդարում է:

ԻԼԻՆ. Իսկ Արտէմ Ալէքսանդրովիչը դեռ չէ՞ եկել...

ԼԵՒՈՆ Ո՛չ.

ԻԼԻՆ. Այդ լաւ է. լսիր Լևոն, արդեօք չգիտես թէ որ աստիճան մատչելի է սա.

ԼԵՒՈՆ (յանդիմանակաճ) Պարոն Իլի-նեանն...

ԻԼԻՆ. Ի՞նչ կայ, ես դեռ ծեր չեմ և մանաւանդ որ... (մատերը շփում է կամենալով փող հասկացնել)

ԼԵՒՈՆ Այո, փողը ամեն պակասութիւն ծածկում է:

ԻԼԻՆ. Պակասութիւն.

ԼԵՒՈՆ Այսինքն ծերութիւնը այսպիսի դէպքերում մի մեծ պակասութիւն է:

ԻԼԻՆ. Իսկ երիտասարդութիւնը առանց փողի մի բանի նման չէ...

ԼԵՒՈՆ (հագում է)

ԻԼԻՆ. Ես կամենում եմ որսալ մեր թա-գուհուն...

ԼԵՒՈՆ Դժուար հարց է...

ԻԼԻՆ. Ինչո՞ւ...

ԼԵՒՈՆ Որովհետեւ... մի որովհետեւ կայ...

ԻԼԻՆ. Օ՛ր Սուրբէգեանը ամուսնացած է..

ԼԵՒՈՆ Իսկ դուք ի՞նչ էք...

ԻԼԻՆ. Այսինքն ուզում եմ ասել, որ նոր ամուսնացած է և կարելի է շուտ խել նրա ձեռքից...

ԼԵՒՈՆ Կասկածում եմ:

ԻԼԻՆ. Կը փորձեմ...

ԲԱՐՍԵՂ (մտնում է, բերելով հաւ եւ այլն, եւ դարսում է սեղանի վրայ)

ԻԼԻՆ. Վասիլիյ.

ԲԱՐՍԵՂ Հրամայեցէք...

ԻԼԻՆ. Սուրբէգեանը գալու է...

ԲԱՐՍԵՂ Այո,

ԻԼԻՆ. Հաստատ գիտես...

ԲԱՐՍԵՂ Ես եմ տարել տիրուհու նամակը և դրական պատասխան ստացել...

ԻԼԻՆ. Լաւ. (Բարսեղը գնում է): Այդ վատ է:

ԼԵՒՈՆ Այո, այնքան էլ լաւ չէ: (պառուգա)

ԻԼԻՆ. (մի քիւմկա կոնեակ է խմում)

ԼԵՒՈՆ (ձեռները շփելով մօտենում է նրան) Պարոն իլինեան...

ԻԼԻՆ. Ասա.

ԼԵՒՈՆ Այսօր մի դժբախտութիւն պատահեց ինձ:

ԻԼԻՆ. Ի՞նչ դժբախտութիւն...

ԼԵՒՈՆ Բոլոր փողերս տանուլ տուի:

ԻԼԻՆ. Է՛հ ինձ ի՞նչ...

ԼԵՒՈՆ Ինձ մի քսանհինգ ըուրի շնորհեցէք...

ԻԼԻՆ. Այսինքն, ի՞նչպէս թէ շնորհեցէք...

ԼԵՒՈՆ Այնպէս պարտք տուէք...

ԻԼԻՆ. Ա՛ պարտք, այդ ուրիշ բան է (տալիս է),

ԼԵՒՈՆ Չնորհակալութիւն: (հեռանալով կողմ) Խ՛՛հ.

ԻԼԻՆ. (կողմ) Պորտաբոյժ անպիտան:

ՏԵՍԻԼ 3

ԼԵՆՈՆ, ԻՍԻՆԵԱՆ, ՄԱՐԿԵԱՆ, ԱՆՏՈՆԵԱՆ.

(Մայայեան եւ Միխայել Անտոնեան մտնում են, Մայայեանը թեթեւ հարբած եւ սպան իրան շատ լուրջ է պահում)

ՄԱԼԱՅ. Արդէն քամուս են բաժակները (մօտենայով սեղանին) Միխայել Կոստանդինովիչ, մօտեցէք... ինչ էք կամենում կոնեակ թէ լիքէօր. .

ԱՆՏՈՆ. Յենեղիկախին... ես պաշտում եմ այդ հրաշալի ըմպելիքը:

ՄԱԼԱՅ. Ես ես...

ԼԵՒՈՆ (նոյնպէս մօտենայով) Ես ինչո՞վ եմ պահաս: Իսկ դուք պարոն Իլինեան...

ԻԼԻՆ. Ոչ, դա իմ ճաշակի չէ... դրանում ինչ որ կանացի բան կայ... ես սիրում եմ Կօնեակը, հատու և կտրուկ:

ՄԱԼԱՅ. Հատ կտրուկ բացատրութիւն:

ԼԵՒՈՆ Միանգամայն գովեստի արժանի...

ԱՆՏՈՆ. (խմելով) Հրաշալի է, մարդ մի տեսակ հրճանքով է ծծում բենեղիկախինի ալկօհօլը... դա կարծես մարդի մտքերը բարձրացնում է, և լինում է մի վայրկեան, որ մարդ մոռանում է աշխարհը և երևակայութիւնը վառում է:

ԼԵՒՈՆ Պարոն սպան հիանալի վերլուծեց բենեղիկախինի գործած ազդեցութիւնը մարդկանց մտքի վրայ... հա ի դէպ Մալայեան, սրտեղ է Արտէմ Ալէքսանդրիչը. .

ՄԱԼԱՅ. Կը գայ ոչ վաղ քան ժամի տասը:

ԻԼԻՆ. Ինչո՞ւ...

ՄԱԼԱՅ. Ամուսնական շղթան յարգելի պ.

իլինեան, ամուսնական շղթան...

ԼԵՒՈՆ Դժուար է խեղճ Արտէմի դրութիւնը: ԻԼԻՆ. (կողմ) Գուցէ յաջողի:

ԼԵՒՈՆ Սատանան տանի, երբ դուրս կը գայ իր սենեակից: Չանձրալի է այս...

ՄԱԼԱՅ. Ո՞վ, Մանեան:

ԼԵՒՈՆ Այո՛, ինչ ենք մենք տղամարդիկ առանց կանանց:

ԱՆՏՈՆ. Կանայք տղամարդկանց վշտերի բուժիչ բալասանն են...

ԼԵՒՈՆ Նրանք արեգակ են, որոնցից մենք ստանում ենք կեանք:

ՄԱԼԱՅ. Կանայք մի աղբիւր են, որից մենք ըմպում ենք սէք...

ԻԼԻՆ. Իսկ իմ կարծիքով կանայք ստեղծուած են միմիայն տղամարդկանց տանջելու և մորթելու համար:

ՔՈՂՈՐԸ (ծիծաղում են)

ՏԵՍՒԼ 4

Նոյնք եւ տ. Գառնիկեան յետոյ Բարսեղ

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. (դուրս է գալիս իր ննջարանից, շիրք եւ ճաշակով հագնւած. նա դեկօրտեով է) Ինչպէս տեսնում եմ առանց ինձ էլ դուք ուրախ ժամանակ էք անցկացնում պարոններ:

ՄԱԼԱՅ. Ա՛խ Մանեա, ինչեր էք ասում:

ԱՆՏՈՆ. Մենք, արիկն, ծիծաղում էինք մի տրտունջի համար որ արտայայտեց պ. Իլինեանը խիստ կծու կերպով:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Եւ ի՞նչ տրտունջ, հետաքրքիր է:

ՄԱԼԱՅ. Նա պնդում է որ կանայք ստեղծուած են մարդկանց տանջելու և մորթելու համար:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Ճշմարիտ է այդ պ. Իլի-նեան, թէ միայն զրպարտութիւն:

ԻԼԻՆ. Ճշմարիտ է և կը հաստատեմ...

ԼԵՒՈՆ ՏԵՄՆԵՆՐ...:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Հաստատեցէք.

ԻԼԻՆ. Ես տանջուում եմ ձեր սիրով:

ԼԵՒՈՆ Այո՛ այո՛ նա շափազանց է տանջուում:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Հա՛ հա՛ հա՛ շնորհ արէք պ. Իլինեան: Դուք բախտաւոր էք որ ձեր այդ խօսքերին ներկայ չէ Արտէմ Ալէքսանդրիչը:

ՄԱԼԱՅ. Ապա թէ՛ ոչ, բարոյական տանջանքը ֆիզիքականի կարող էր փոխուել:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Լօզիկա կայ... հա՛ հա՛ հա՛... համեցէք պարոններ:

ԻԼԻՆ. (կողմ) Դեռ չեմ յուսահատուում:

(Բոլորն նստում են. տ. Գառնիկեան ձախ կողմը, Լեւոն աջ նրա դիմը, Մալայեան մեջքը հասարակութեան դարձրած, դիմը սպան եւ պ. Իլինեան. Մալայեանի եւ տ. Գառնիկեանի մեջտեղը մի դատարկ արոտ:

ԱՆՏՈՆ. Ի՞նչ կը ցանկանայ խմել տիկինը

ՄԱԼԱՅ. Ի՞նչ հարց Միխայէլ Կոնստանդինովիչ, ի հարկ է շամպայն...

ԻԼԻՆ. (հեզմական ծիծաղով) Եւ ոչ թէ

բենեդիկտին հա՛ հա՛ հա՛,

ԱՆՏՈՆ. Ո՛չ էլ անշուշտ կոնեակ.

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Կոնեակ ֆիլ ի՞նչ ճաշակ, դա հարբեցողներին է միայն հետաքրքրում: ԻԼԻՆ. (հագում է)

ԼԵՒՈՆ Քաջասիրտ եղէք պ. Իլինեան, ես ձեր կողմնակիցն եմ...

ՄԱԼԱՅ. Դաւաճան:

ԼԵՒՈՆ Այո՛, մենք տղամարդիկ ենք...

ԱՆՏՈՆ. Իսկ մենք ի՞նչ ենք:

(Ընդհանուր ծիծաղ):

ԻԼԻՆ. Հետաքրքիր է իմանալ թէ կանայք ինչ են մտածում մեր մասին...

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Այսինքն:

ԻԼԻՆ. Ի՞նչ ենք մենք նրանց համար:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Տղամարդը անգին գանձ է, երբ մեզ հարկաւոր է, իսկ մի ցնցոտի, երբ մենք նրան կարիք չենք զգում:

ԱՆՏՈՆ. (ծիծաղելով) Շնորհակալութիւն ձեր անկեղծութեան համար տիրուհի:

ԼԵՒՈՆ Օ՛ Մանեայի հայեացքները շատ խիստ են այդ խնդրի վերաբերմամբ:

ԻԼԻՆ. Մի փոքր շափազանց խիստ:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Ես կարիք չունեմ կեղծելու պ. Իլինեան և մանաւանդ ձեզ հետ:

ԻԼԻՆ. Եւ մանաւանդ ի՞նչ հետ: Չատ հասկանալի է, Լեոն կոնեակ ածած.

ԼԵՒՈՆ Կոնեակ, պաշտում եմ:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Լեոն, շամպայն,

ՄԱԼԱՅ. Բենետիկտին.

ԼԵՒՈՆ (բաժակները ամեյով) Կեցեն
խմիչքները:

ՄԱԼԱՅ. Կեցցէ ալիօճօլը: Ես ալիօճօլի
ամենագորեղ պաշապանն եմ, որովհետեւ նրա
ազդեցութեան տակ մարդի առաջ բացուում է
մի այլ աշխարհ մարդին տիրապետում է զւար-
ճանալու և օրգիայի գերկը նետուելու մի տեն-
շանք... Մանեան դու պաշտելի ես...

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Որովհետեւ քո գլուխը բռնել
է արդէն ալիօճօլի գոլորշիով:

ՄԱԼԱՅ. Ո՛չ. որովհետեւ դու պաշտելի
ես լօգիկայ կայ:

ԼԵՒՈՆ Լսի՛ր Մալայեան, երբ մէկը փողի
կարիք է զգում և ունեւորից ուզում է, այդ
դէպքում ինչ է թելադրում ունեւորին քո լօ-
գիկան,...

ՄԱԼԱՅ. Իմ լօգեկան ասում է չունեւորին,
թէ մի ուզիր ուրիշներից փող, դա ամօթ է.
Իսկ եթէ նա երեսպինդ է և ուզում է...

ԼԵՒՈՆ Եւ ուզում է...

ՄԱԼԱՅ. Այդ դէպքում պէտք է տալ:

ԼԵՒՈՆ Կեցցիս. տուր ինձ 25 ըուրլի...

ՄԱԼԱՅ. Ինչո՞ւ.

ԼԵՒՈՆ Որովհետեւ կարիք ունեմ...

(ընդհանուր ծիծաղ)

ՄԱԼԱՅ. (տալով փողը) Մանեան, քո
պաշտելիութիւնը ինձ թանգ նստեց:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Ո՛չ, այլ քո լօգիկան...

ԼԵՒՈՆ Ես ինչըրի չեմ սիրում, մանաւանդ
որ փողի հարցերում ես շատ մաքուր եմ...

ԻԼԻՆ. Այնքան մաքուր, որ մի անգամ

գրպանդ մտածը էլ չի դուրս գալիս:

ԼԵՒՈՆ Որովհետեւ եթէ գրպանս մտաւ,
կը նշանակէ դարձաւ իմ սեփականութիւնը և
շատ հասկանալի է որ դուրս չգայ:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. (ծիծաղում և...)

ԼԵՒՈՆ Ի՞նչո՞ւ ես ծիծաղում Մանեան, դա
դուտ ճշմարտութիւն է, ես չունեմ և եթէ ու-
զեցի պէտք է տալ, իսկ եթէ տան, յետ չը-
պէտք է ուզեն. այնպէս չէ Մալայեան.

ՄԱԼԱՅ. Այո այո

ԼԵՒՈՆ (Իլի Գեաղիկ) Խորհուրդ եմ տալիս
նրա օրինակին հետեւել. դա միակ աղնու-
թիւնը կը լինի ձեր կողմից:

ԱՆՏՕՆ. Բայց պ. Մալայեանի համաձայ-
նութիւնը մեծ վնաս կարող է հասցնել նրան:

ՄԱԼԱՅ. Գրպանիս և ոչ թէ ինձ...

ԼԵՒՈՆ Այո գրպանին. Մալայեան, դու
կըջանիկ ես:

ՄԱԼԱՅ. Ե՞ս.

ԼԵՒՈՆ Ի հարկէ դու. քո գրպանը պա-
հում է քեզ շատ փորձանքներից, և եթէ զըր-
պանդ չլինէր, քո այստեղ գտնուելուն համար,
կինդ աշքերդ կը հանէր:

ՄԱԼԱՅ. Լեւոն, անտակտ ես խօսում. ես
օրինակելի ամուսին եմ:

ԼԵՒՈՆ Այն սատիճանի, որ շարաթը վեց
օր դուրսն ես անցկայցնում:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Ա՛յ, ա՛յ ա՛յ, Գուրգէն.

ՄԱԼԱՅ. Ա՛խ Մանեան, ես մեղաւոր չեմ.
Եթէ քո տունը իմ արախն աւելի մօտ է քան
թէ իմ սեփականը...

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. (ծաղրական) Եւ այդ ասում է օրինակելի ամուսինը...

ՄԱԼԱՅ. Այդ ասում է խելացի ամուսինը, իմ կարծիքով խելօք մարդը, ամուսնանալիս պէտք է մի այնպիսի շղթայ կաղմէ, որը ունենայ մի ազատ ծայր և մի օղակ,

ԼԵՒՈՆ Օղակ, դա հետաքրքիր է:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. (ժպիտով) Եւ ինչու անպատճառ մի օղակ. ես կարծում եմ, որ հարկաւոր է երկուսը...

ՄԱԼԱՅ. Այ հէնց յիմարները սխալը դրանումն է. խելացին օղակը կը գցէ կնոջ վիզը, իսկ ազատ ծայրը ինքը կը բռնէ և երբ որ կամենայ այն ժամանակ կը թողնէ ձեռից, իսկ կինը կը մնաց շղթայուած...

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Իսկ ինչից է պատրաստուած լինում այդ օղակը:

ՄԱԼԱՅ. Նայած դասակարգերին... չքաւորը փայտեայ օղակ է անցկացնում, միջին դասակարգը երկաթեայ, բուրժուան պղնձեայ, իսկ մենք արիստոկրատներս ոսկեայ... (ուգեւորուած) և ես մի այնպիսի թանձր ոսկեայ օղակ եմ անցկացրել իմ կնոջ վիզը, որի ծանրութեան տակ դժուար թէ նա կարողանայ մի քայլ անել ինձ արգելելու համար:

ԼԵՒՈՆ Կեցցէ Մալայեանի փիլիսոփայական վարդապետութիւնը. ինչպէս էք գտնում դուք այդ, պ. Իլինեան:

ԻԼԻՆ Ո՛չ, ես չափազանց յիմար կը լինիմ, եթէ մի այդպիսի օղակ անցկացնեմ կնոջս վիզը... բայց այն ես ուրախութեամբ և ծնկա-

չոր պ. Մալայեանի օղակի 2 կշիւը ունեցող մինը կառաջարկէի մեր յարգելի հիւրնկալուհու քնքոյշ և սպիտակ պարանոցի համար:

ՄԱԼԱՅ. Իսկ Սուլթէգեանը մի այնպիսի պողպատեայ բարակ օղակով կոլորէր ձեր պարանոցը, որի սեղմումից դժուար թէ ազատուէիք...

ԻԼԻՆ. (գրգռուած) Այդ ասենք, ներողութիւն. եթէ նա ոյժ ունի թող իր կնոջ պարանոցը ոլորէ:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. (կես լրջացած) Իզուր էք յուզում պ. Իլինեան, ես այդ օղակներից լուրաքանչիւրը կրել եմ վիզս և իմացած եղէք որ դրանցից ոչ մինը ինձ գրաւելու ոյժ չունի:

ԻԼԻՆ. (յուսահատ) Արդեօք ձեզ պէս են մտածում բոլոր աշխարհիկ կանայք:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Ես ես եմ, և ինձ չի հրապուրում ոսկու շքեղ փայլը:

ԻԼԻՆ. (սղորմելի) Լէ՛ճն, կոնեակ.

(բնդհանուր ծիծաղ)

ԲՈՐՄԵՂ (գրան մեջ) Արաէմ Ալէքսանդրովիչը եկաւ:

ԻԼԻՆ. (արագ խմում է կոնեակը) Ես... ես գնում եմ պարոններ:

ՄԱԼԱՅ. Հանդիստ նստեցէք. չենք դաւաճանի:

ԼԵՒՈՆ Եթէ քսան և հինգ ըուբլի կը տար: (ծիծաղ)

ՏԵՍԻՆ 5

Նոյնք եւ Արտեմ.

ԱՐՏԷՄ (մտնում է քիչ շփոթուած տրամադրութեան մեջ) Ներքի թանգագին Մանեն (նամբուրում է ձեռքը) բարե բարեկամներս... դուք զուարճանում էք արդէն... երջանիկներ...

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Նոսիր... (Արտեմը նստում է Մայայեանի եւ տ. Գառնիկեանի մեջտեղը գտնուող արտի վրայ) Ինչո՞ւ այսքան ուշացար...

ԱՐՏԷՄ Ա՛խ անտանելի է դառել նա.

ՄԱԼԱՅ. Խեղճ տղայ...

ԱՐՏԷՄ Յիմար.

ՄԱԼԱՅ. Լճ գիկա չկայ. յիմար լինէի տանը նստած կը մնայի:

ԱՐՏԷՄ Նրեակայեցէք, նա սկսել է սպառնալիքներով խօսել ինձ հետ...

ԱՆՏՈՆ. Սպառնալիք, ես այդ երբէք չէի տանիլ:

ԱՐՏԷՄ Այ՛ն, բայց ես ի հարկէ այնքան ցած չեմ կանգնած, որ մի կնոջ սպառնալիքներից վախենում...:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Իկող բարեկամս... Գուրգէն շամպայն ածւ.

ԼԵՒՈՆ (բողոքող շարժումով վեր կենալով) Դա իմ պաշտօնս է, զրոյը տանի:

ԻԼԻՆ. Որի համար ստանում ես քսանհինգանոցներ:

ԼԵՒՈՆ Այ՛ն, ապրել է հարկաւոր:

(ԻԼԻՆ. Ուրիշի հաշուով...)

ԼԵՒՈՆ Դա էլ մի արհեստ է (աճում է) խմիր Արտեմ Ալէքսանդրովիչ խմիր. շամպայնը առաջին բժիշկին է ընտանեկան կոնիւնքի դէմ:

ԱՐՏԷՄ Այ՛ն պէտք է խմել. պէտք է մինչև անգամ հարբել: Աստուած վկայ ծիծաղելի է մտածելն անգամ, բայց քիչ է մնում որ պարկեշտ ամուսին գառնամ:

ՄԱԼԱՅ. Այդ դէպքում. սիրելի բարեկամըս, մենք քեզ կախ կը տանք:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Ո՛չ, աւելի շուտ ես նրան կը խեղդեմ...

ԱՐՏԷՄ Քո բազուկների մէջ իմ անդին Մանենս.

ԻԼԻՆ. (բրտիկքն է նրբում)

ԼԵՒՈՆ Դուք շոգում էք, պ. Իլիննան. կոնեակ խմեցէք. դա ձեզ կը զովացնէ...

ԻԼԻՆ Ածւ.

ԱՆՏՈՆ, Սուրս վկայ. որ զուարճալի է:

ԼԵՒՈՆ Աւելի զուարճալին այն է պ. սղայ որ յարգելի Իլիննանը խմում է երբ ուրախ է, երբ ախուր է, երբ բարկացած է, երբ զարճանում է և երբ լալիս է. սատանան տանի, ամեն զգացմունք զրգոող և ամեն վիշտ մուսանող կոնեակը նրա Աստուածն է:

ԻԼԻՆ. (որ արդեն սկսել է հարբել) Իսկ այժմ ես խմում եմ յուսահատութիւնիցս զըրզուած:

ԼԵՒՈՆ Աստուծով միխթարուես:

ԱՐՏԷՄ Իսկ ի՛նչ է ձեր յուսահատութեան պատճառը:

ԲՈՂՈՐԸ (յուռօրիւն եւ պահպանում)
ԱՐՏԷՄ (չորս կողմը նայելով) Օ՛հօ՛հօ,
ինչ խորհրդաւոր դէմքեր:

ՄԱԼԱՅ. Խորհրդաւոր ոչինչ չկայ, մինք
չենք խօսում, որովհետեւ չգիտենք թէ ինչն է
պ. Իլինեանին յուսահատեցնողը:

ԻԼԻՆ. Ինձ յուսահատեցնողը...

ԼԵՒՈՆ (ընդհատելով) Գրողը տանի յու-
սահատութիւնը. իմ կարծիքով, պ. Իլինեան,
դուք լաւ կանէք եթէ փորձէք բոլոր խմբը-
ները մէկը միւսի ետեից, և եթէ ոչ մինը շօգ-
նեց, այդ դէպքում մնում է մի ելք...

ՁՅՅՆԵՐ Տեսնենք այդ ելքը...

(Ծիծաղ)

ԱՐՏԷՄ Մանեան, իմ Մանեան, ինձ համար
ամեն մի ցաւի բժիշկը դու ես, քո շրթունք-
ները, քո հայեացքը, քո մարմնի գաղջ տա-
քութիւնը...

ՄԱԼԱՅ. Արտէմ Ալէքսանդրովիչը երիտա-
սարդացել է այս երեկոյ:

ԼԵՒՈՆ Նա խօսում է ինչպէս մի պա-
տանի:

Տ. ԳՍՌՆԻԿ. (առանձին գորովի տոնով)
Ո՛չ, նա երեխայ է դառել, նա իմ երեխան է,
և իմն էլ լինելու է քանի կենդանի եմ...

ԱՐՏԷՄ Քանի երկուքս էլ կենդանի ենք,
մեզ բաժանող չի լինի... Խոնարհում ե գլու-
խը նրա կրծքին)

ԻԼԻՆ. (վեր ե կենում շփոթուած)

ԼԵՒՈՆ Ո՛ւր պ. Իլինեան.

ԻԼԻՆ. Ես կամենում եմ մի սիգար ծխել...

ԼԵՒՈՆ (նոյնպէս վեր կենալով հետեւում
է նրան) Սիգար, շնորհեցէք մի քանի հատ:
(Իլինեանը տալիս է)

ՄԱԼԱՅ. (վեր ե կենում եւ նստում Իլի-
նեանի տեղը, ցած խօսում է Անտոնեանի
հետ)

ԱՐՏԷՄ (սիրաբանում է Մանեայի հետ)

ԻԼԻՆ. (աջ նախաբեմում Լեւոնին) Լսի՛ր
Լեոն դու շատ լաւ տղայ ես:

ԼԵՒՈՆ Այո՞. (բիխերն է սյորում) Ասեմք
այդ վաղուց գիտէի:

ԻԼԻՆ. Ինձ մի խորհուրդ տուր. նրան
փողը չի գրաւում:

ԼԵՒՈՆ Իսկ ո՞ր մնաց ձեր վստահութիւ-
նը. փողը այստեղ աւելորդ է, յարգելի պ.
Իլինեան: Մանեան այն տեսակ կանանցից չէ:
ԻԼԻՆ Ի՞նչ անեմ ուրեմն.

ԼԵՒՈՆ Հրաժարուեցէք:

ԻԼԻՆ. Ա՛յդ է քո խորհուրդը.

ԼԵՒՈՆ Այդ է

ԻԼԻՆ. Դա շատ քիչ է:

ԼԵՒՈՆ Ուրիշ ոչինչ չի մնում ձեզ անե-
լու...

ԻԼԻՆ. (գրգռուած եւ կիսամաքած) Իմ
ոտքը այլևս այս տանը չի լինի...

ԼԵՒՈՆ Այդ ամենալաւ ելքն է: (հեռու-
նում է եւ նստում իր տեղը պառկած)

ԼԵՒՈՆ Այս ինչ մեռելային խրախճան է.
Մանեան, ի սէր Աստուծոյ բաւական է սիրա-
բանելը. դուք դրա համար ժամանակ շատ կը
գանէք:

ԻԼԻՆ. (ՎՅՈՒՆԵՆՈՒՄ Ե) Լեոն, խմբեր:

ԼԵՒՈՆ Այդ ես հասկանում եմ:

ԱՆՏՈՆ. Ես ես աւելի:

ՄԱԼԱՅ. Կեանքը դառն է, ասում են փիլիսոփաները և որովհետև դառնութիւնը սրբան կարճ լինի, այնքան լաւ կը լինի, ուստի հարկաւոր է կարճացնել կեանքը... ալիօհօլով:

ԱՆՏՈՆ. ԲՈՒՆՈ Մալայեան...

ԼԵՒՈՆ Եւ իր վարդապետութիւնը...

ԱՐՏԷՄ Որը օգտաւէտ է դէպի խմբերը հակումն ունեցողներին համար. իսկ մենք որ ալիօհօլիկներ չենք, աշխատենք այդ կարճ կեանքը անցկացնել ուրախ և տնտգ. Ահա իմ խորհուրդը պարոններ, վերցնել կեանքից այն ինչ նա տալիս է: Մանեան, իմ անհողութիւնը և ուրախութիւնը քո մէջն եմ գտնում, և եթէ քեզ կըրցնեմ, կեանքը ինձ թուում է թէ անտանելի կը գառնայ, իմ ինչ փոյթը թէ հասարակաց կարծիք կայ, որը կը դատափետէ մեզ, թէ կան օրէնքներ, որոնք կամենում են բանաբարել մեր զգացմունքը, ստիպելով մեզ քարշ տալ մեր գոյութիւնը շտերած մի անձնաւորութեան հետ. ես ստում եմ այդ օրէնքը, ես արհամարհում եմ հասարակաց կարծիքը և անձնատուր եմ լինում իմ զգացմունքներին ու սիրուն: Օ՜, Մանեան, անգնահատելի Մանեան, ես քոնն եմ մինչև վերջին շունչս:

ԼԵՒՈՆ Ուռնա, մի բաժակ կոնեակ, պ. Իլինեան:

ԻԼԻՆ. (հարբած) Կոնեակ, գրողը տանի, կոնեակ.

ՄԱԼԱՅ. Ես, պարոններ, թէև սկզբունքով միշտ հակառակ եմ եղել այդ օրէնքներին, այնուամենայնիւ պարկեշտ և օրինակելի ամուսին եմ:

ԱՆՏՈՆ. Իմ կարծիքով օրինական ամուսնութիւնը ստեղծուած է միմիայն գոհարկ և շքաւոր մարդկանց համար. իսկ մենք որ հասկանում ենք կեանքը, պէտք է օգտուենք նրա ամեն վայելիքներէլից...

ԻԼԻՆ. Գէտք է օգտուենք նրա ամեն վայելքներէլից, այլ լաւ խօսք:

Տ. ԳԱՌՆ. Իսկ իմ հայեացքը բոլորովին այլ է պարոններ (ՎՅՈՒՆԵՄ Ե զգացուած եւ տխուր) երբ ես ամուսնացայ, ես շատ մատաղահաս էի և չգիտէի կեանքի շարն ու բարին, ապագան թուում էր ինձ փայլուն, հրաշալի, անամպ: Ես նետուեցի իմ ամուսնոյ զիրկը լի վատահողութեամբ, յուսալով որ նրանում կը գտնեմ իմ երազներին լիուլի գործադրութիւնը. այդ հաւատը վառեց իմ մէջ մի սէր, մի պաշտում դէպի այն մարդը, որը խել էր ինձ իմ ծնողների զրկից և նետել ինձ անյայտ մի աշխարհ. սակայն դիւրահաւանութիւնը մեր կանանց թոյլ կողմն է, մենք կամենում ենք հաւատալ մեզ շաղաժ խօսքերին և խոստումներին և տղամարդկանց կեղծ և պատիւ առաջադրութիւնները ընդունում ենք իբրև գուտ ճշմարտութիւններ: Իմ յոյսերը շիրականացան, ամուսինս կեանքը տեսած և վայելած մի մարդ ինձանով լիանալուց յետոյ նետուեց շաղաժութեան զիրկը, առանց մտածելու նոյն իսկ

Թագոցնել ինձանից իր ստոր դաւաճանութիւնը. իմ կանացի ինքնասիրութիւնը չկարողացաւ տանել այդ խաբէութիւնը և ես կամեցայ վրէժ լուծել նրանից, կռուելով նոյն ղէնքով: Ես նետուեցի առաջին պատահողի գիրկը, յետոյ երկրորդին, երրորդին և դարձայ մի անբարոյական կին և դա առանց խորհելու, առանց ուշադրութիւն դարձնելու դրա վատ հետեանքներին: Ես յանձնուեցի ամենքին, առանց սիրոյ, առանց զգացմունքի, մինչև որ իմ այդ անբարոյականութեան մէջ սիրաս ընտրեց մէկին և դա, ինչպէս յայտնի է ձեզ, իմ թշուառական ամուսնու մահուանից յետոյ: Ես սիրեցի նրան, որովհետև նա ամուրի էր, ազատ և երզուել էր երբէք չամուսնանալ. իմ կրած տանջանքը բաւական էր արգելելու ինձ մտնել երկու ամուսնացածներին մէջ և դժբախտացնել իմ սեռին պաականոզ մի կնոջ, որը կարող էր հետեւել իմ օրինակին՝ այն է անբարոյականանալ: Ահա իմ խօսքը, պարոններ, չքաւոր կանանց անբարոյականացնողը մեծ մասամբ եղել է ոսկու փայլը, իսկ ունեւորներին, սղամարդկանց վատութիւնը և ստորութիւնը: Մի ամուսնանար եթէ չէք կարող տանել այդ լուծը. դա շատ ծանր է և մարդ չափազանց բարձր բարոյականութեան տէր է լինելու մինչև վերջը տանել կարողանալու համար, բայց եթէ ամուսնացար, զսպեցէք ձեզ, սանձեցէք ձեր կրքերը և պատճառ մի դառնար ուրիշի դժբաղդութեանը:

ԱՐՏԷՄ (ապրլաձ) Մանեան, խելագարուել էս ինչ է:

ԼԵՒՈՆ Մանեան հարբել է.

ՄԱԼԱՅ. Նրանում ալփօհօլն է խօսում:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. (ոգեւորութեամբ) Դուք կը մտածէք անշուշտ թէ ինչու իմ վարմունքը չի համապատասխանում խօսքերիս, թէ ինչու եմ սիրում մէկին որ արդէն ամուսնացած է. բայց նա իմն էր արդէն, ես նրան սիրել էի ամուրի, և երբէք չէր ամուսնանալ նա, եթէ դա իր մօր երազը իրականացնելու համար չլինէր, բայց և այնպէս պարոններ իմ առաջին մտածութիւնը եղաւ հեռանալ նրանից, մոռանալ նրան... հեշտ է ասելը. կանացի սիրտը շատ թոյլ է և ես այդ դէպքում վարուեցի լուի իբրև եսասէր... ես չկամեցայ կամ ձիշան ասած քաջութիւն շունեցայ դոհել իմ երջանկութիւնը, իմ կեանքը և զիջել մէկին, որը կապուում էր իմ սիրած էակի հետ օրինաւորապէս: Ես ատում եմ այդ օրէնքները, որոնք մեր սեռին մեծամասնութեան դժբախտութեան պատճառն են դառնում, բայց միևնոյն ժամանակ ես խորհուրդ եմ տալիս ամուսնացած պարոններին, որոչ չափով տանելի անել կեանքը իրանց կանանց, այդ դժբախտ արարածներին, որոնք թոյլ են և անպաշտպան:

ԱՆՏՈՆ. Ես հիացած եմ, տիրուհի, բոլորովին հիացած:

Տ. ԳԱՌՆ. Իմ կրած տանջանքը բաւական է զրդելու ինձ, որ ես մտածեմ իմ սեռի մասին:

ՄԱԼԱՅ. Այդ կողմից իմ խեղճը հան-
դարա է, որովհետև իմ կինը լիովին երջանիկ
է զգում իրան:

ԼԵՒՈՆ Այն, գիտենք այդ պատմութիւնը,
ոսկեայ օղակը,

ԻԼԻՆ. Իսկ իմ կինը սառն է և անզգայ
ինչպէս ձուկը ուրեմն իմ խիղճն էլ կարող է
լւել, իսկ եթէ չլուէ, ես գիտեմ նրան լուսյ-
նելու կերպը, Լեոն, կոնեակ եմ ուղում:

ԱՆՏՈՆ. Իսկ իմ կինը, պարոններ, քաւ-
թառխ մէկն է, որի հետ ամուսնացել եմ, մի-
միայն օժիտի համար, և որը այժմ սանը փա-
սաւորապէս խամփում է:

ԱՐՏԷՄ Խմենք և զուարճանանք քանի
դեռ ապրում ենք, այս է կեանքի պահանջը:

ԱՆՏՈՆ. Կեցցէ զեղխութիւնը, որի եր-
կրպագունն եմ յաւիտեանս:

ԻԼԻՆ. (հարբած արդէն) Կեցցէ կոնեակը,
արլին պաշտում եմ:

ՄԱԼԱՅ. և ԼԵՒՈՆ Կեցցեն կանայքը.

ԲՈՂՈՐԸ Ուռուռ:

ՏԵՍԻԼ 6

Նայք Բարսեղ յետոյ Սուրեն եւ Նունե.

ԲԱՐՍԵՂ (արագ մտնելով) Տիրուհի, ես
շփոթուած եմ...

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Ի՞նչ է պատահել...

ԲԱՐՍԵՂ Մի... մի պարոն.

ԱՐՏԷՄ (արագ) Ինչ պարոն,

ԼԵՒՈՆ | Ո՞վ է

ՄԱԼԱՅ. | Ի՞նչ է կամենում

ԲԱՐՍԵՂ Նա ցանկութիւն յայանեց ներս
գալու:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. (շփոթուած) Անունը...

ԲԱՐՍԵՂ 2կամեցաւ յայանել: Նա խիտա
երևոյթով հրամայեց սր իմացնեմ ձեզ և ես
իմացրի:

ՄԱԼԱՅ. Խիտա երևոյթով... դա լաւ բան
չի գուշակում:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Եւ յատկապէս ինձ կամե-
ցաւ տեսնել:

ԲԱՐՍԵՂ Ես այնքան շփոթուեցի, որ ո-
չինչ չկարողացայ հարցնել. պարոնը մինակ չէ:
ԱՐՏԷՄ (շփոթուած վեր է կենում) Մե-
նակ չէ:

ԲԱՐՍԵՂ Պարոնին ընկերանում է մի կին:
ԲՈՂՈՐԸ (վեր կենալով) Կին... հետա-

քըքըք է:

ԱՐՏԷՄ (արագ, երկիւղով) Չընդունել
նրանց:

ՍՈՒՐԷՆ (երեւում է դռան մեջ. հեզա-
կան) Ինչպէս երևում է, այս ասանը ազատ
մտաք ունենալու համար մի պարօլա կայ. իսկ
ես որ չգիտեմ այդ պարօլան, խոնարհաբար
ներումն եմ խնդրում իմ այսպէս յանկարծակի
մտաքի համար:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. (մտնելով) Ինչո՞վ կարող
եմ ծառայել պարոնին:

ՍՈՒՐԷՆ Ինչո՞վ. և այդ հարցնում է ա.
Մարիա Գառնիկեանը...

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Ես եմ տիկին Գառնիկեանը:
ՄԱԼԱՅ. և ԱՐՏԷՄ (անցնում են ձախ)

իլին. և ԱնՏՈՆ. (անց եմ կենում աջ)
 ԼԵՒՈՆ (յամառաբար նստած է մնում)

ՍՈՒՐԷՆ (խիստ կոպիտ ձայնով) Թէև
 մի մեծ պատիւ չէ՛ ձեզ նման մի կնոջ հետ
 ծանօթանալը...

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. (վիրաւորուած) Ինձ նման
 մի կնոջ հետ...

ՍՈՒՐԷՆ Գուր վիրաւորում էք, շատ լաւ
 դա նշանակում է, որ դուք սիրա ունէք:

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. Հարցը իմ սիրա ունենա-
 լումը չէ պարոն: Անցնենք բուն խնդրին:

ԼԵՒՈՆ Այն այն խնդրին անցնենք պարոն.

ԱՆՏՈՆ (կողմ) Ո՞վ է այս լիբրը:

ՍՈՒՐԷՆ Ես շփոթուած եմ տիկին, չգի-
 տեմ արդեօք կարելի է ձեզ տիկին անուանել
 թէ ոչ.

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. (գրգռուած) Պարոն,

ՍՈՒՐԷՆ Գուր ի հարկ է կը հասկանաք
 որ չափազանց ծանր պէտք է լինեն այն պատ-
 ճառները որոնք դրդել են ինձ յակամայից
 այստեղ գալ: Այս պարոնը (ցոյց է տալիս
 Արտեմին) իմ քրոայրն է և ես եկել եմ իմ
 քրոջ կողմից հաշիւ պահանջել երդմնազանցից
 և խարերայ դաւաճանից:

Տ. ԳԱՌ. (շփոթուած) Այնքան անսպասե-
 լի էք ձեր գայլուսաը, որ ես չգիտեմ, չեմ կա-
 րողանում միտքս ամփոփել...

ՍՈՒՐԷՆ (կծու) Քայց ձեզ համար այն-
 քան անսպասելի չպէտք է լինէր իմ քրոջ
 դժբախտութիւնը և դրանից յառաջացած հե-
 աւանքները. ձեր շփոթը և կեղծիքը ինձ խա-

բել չեն կարող, դուք դրանց վարժուած կը
 լինէք շնորհիւ ձեր մի շարք սիրահարների,
 որոնց շարտել էք մէկը միւսի ետեից, կանգ
 առնելով այս մէկի վրայ. ես շատ լաւ գիտեմ
 թէ ինչ տեսակ են լինում ձեր տեսակի կա-
 նայք և ինչ սկզբունքներով...

ԱՆՏՈՆ. (գրգռուած ձեռքը սրին տանե-
 լով) Ես չեմ թոյլ տայ, պարոն, վիրաւորել մի
 տիկնոջ իմ ներկայութեանը...

ԻԼԻՆ. (րուհեղով քեռից) Հանդարտ Կոս-
 տանդին Միխայիլովիչ:

ՍՈՒՐԷՆ (արհամարհական) Պ. սպայ, ձեր
 սուրը շատ բռն է, այդ տիկնոջը իմ դէմ
 պաշտպանելու համար:

ՄԱԼԱՏ. (Արտեմին՝ որ մի շարժում է
 անում) Յիշիր գայլի ատամները:

ՍՈՒՐԷՆ Ես մի քանի հարցեր կը տամ,
 իսկ այնուհետև...

ԼԵՒՈՆ (յանդուգն) Ե՛, ինչ այնուհետև...

ՍՈՒՐԷՆ Այնուհետև կը լինի այն, ինչ որ
 լինելու է պարոններ... (տ. Գառնիկեանին՝
 աշխատելով հանդարտ խօսել) Ի՞նչ փոխարի-
 նութիւն էք ուզում դուք այն բանի փոխարէն,
 որ ես պահանջելու եմ ձեզանից...

Տ. ԳԱՌ. Ես ձեզ չեմ հասկանում:

ՍՈՒՐԷՆ Ես ինձ չի հասկանում, օգնե-
 յէք նրան, պարոններ, նա որ ծախել է իրան
 ամեն մի պատահողի, ամեն մի անցորդի,
 այժմ անմեղ միամտութեան դիմակ հագած,
 կեղծում է անհատկացողութիւն այն բանի հա-
 մար որ նրա կեանքի միակ նպատակն է եղել.

ինչ գումար էք պահանջում. վերադարձնելու համար իմ քրոջ անդորրութիւնը...

Տ. ԳԱՌ. (գրգռուած) Որլի աեղ էք ընդունում ինձ, պարոն. .

ՍՈՒՐԷՆ Մի կնոջ՝ որ վաճառում է իրան այն մարդին, որը աեղի է վճարում:

ԱՐՏԷՄ (Յառաջ գալով) Յեա առէք ձեր խօսքերը...

ՍՈՒՐԷՆ Ի՞նչ...

ԱՐՏԷՄ Յեա առէք ձեր խօսքը, ապա թէ ոչ ես պատասխանատու չեմ լինի իմ վարձանքի համար...

ՍՈՒՐԷՆ Ա՛հ վերջապէս և դուք պ. Սուրբէզեան, իսկապէս հիանալի էք խաղում ձեր լիտի սիրահարի գերը. Վերջապէս դուք մերկանում էք ձեր պարկեշտ գիմակից և երեան էք գալիս ձեր իսկական, զգուելի գոյնովը. մենք, յուսով եմ, որ շուտով միմիանց շատ լաւ կը հասկանանք, իսկ մինչ այդ թոյլ աւելք վերջացնել ինձ՝ իմ սակարկութիւնը:

ԼԵՒՈՆ (զգուում է տ. Գառնիկեանի մօտ եւ աշխատում է հանգստացնել նրան)

ԱՆՏՈՆ. Դուք բաւական յանդուգն էք այդպիսի մի առաջարկ անելու համար և այն էլ մի ինտելլիգենտ շքջանում:

ՍՈՒՐԷՆ Իսկապէս, պարոն սպայ:

ԻԼԻՆ. (Երեքայով հարբածութիւնից) Մեզ, պատուաւոր վաճառականներին մօտ, վերաւորել անգիւր կանանց...

ԼԵՒՈՆ Դա չլսուած յանդգնութիւն է...

ՄԱԼԱՅ. Արիստոկրատներին վերաւորէ

մի ինչ որ... մի ինչ որ գաւառացի...

ՍՈՒՐԷՆ (ծիծաղելով երկար) Հա՛հ հա՛ հա՛ արիստոկրատներ, պատուաւոր վաճառականներ, ազնիւ կանայք: (դռներին բախելով բաց է անում եւ ուժգին) Այստեղ արի քոյր, ներս եկ և տես այն որջը, ուր հաւաքուում են արիստոկրատները, պատուաւոր վաճառականները և ինտելլիգէնտները: (Նուսնէն դռներում երեւում է գուհատ, Արտեմ շփոքում և, միսնեքը սառած գարմանքով դիտում են) Տե՛ս նայիր շուքըդ, դիտիր շքեղ սեղանը. այստեղ կայ շամպայն, կոնեակ, լիքեօռ, կայ արբեցութիւն, շաւրտութիւն և զեղխութիւն և դոցա հետ միասին մի կին, զեղեցիկ և վայելուչ, որի մերկ կուրծքը և թիկունքը դրդում են այս պարոններին, այս պատուաւոր վաճառականներին և արիստոկրատներին ոտնակոխ անել ամեն սրբութիւն, ամուսին, ընտանիք, երեխայ, մեռցնել խիղճ և ամօթ, խաբել անմեղ կանանց, ձգել իրանց ճանկը և քայքայել ընտանիքների բարոյականը. այստեղ են հաւաքուում այդ հասարակական ցեցերը այդ որոմ սերմանողները, անասնական շաւտ ցոպութեամբ փշացած երեւում են մարդկանց մէջ իբրև բարձրը շքջանի մարդիկ, ինտելլիգէնտներ, որից ամբողջ օգուտ է քաղելու. և այս է այն բարձրութիւնը դէպի ուր ձգտում են մարդկութեան մեծամասնութիւնը, ահա հասարակ մահկանացուների անմատչելի շքջանի ներկայացուցիչները... ահա անբարոյական կանանց տիպաւը որպիսին հարկաւոր է սրանց... Օ՛

քոյր քոյր, մենք չափազանց ցած էինք կանգնած այդ շրջանից, մենք ձգտեցինք նրան հասնել և պատժուեցինք... հեռանանք այստեղից յանձնելով նրան միմիայն Աստուծոյ դատաստանին...

ՆՈՒՆԷ (դառնուքեամբ) Եւ սրանք մարդիկ ե՛ն...

ՍՈՒՐԷՆ (արագ ընդհատելով նրաւ) Սրանք այլասեռուած էակներ են և նրանցում մարդկային ոչինչ չէ մնացել: Օ՛րոյր իմ սրանց մեքձեցումը ամեն մի պարկեշտ կնոջ կորուստ է պատճառում: Լկտիներ և անամօթներ, որոնց համար գոյութիւն չունի ոչ մի նւիրականութիւն: Գնանք, հեռանանք այս անգից, քոյր, մենք ստորացանք այստեղ գալով: Նորա արժանի չեն մեր խնդիրքին. փախչե՛նք այս որջից, թողնելով այստեղ միմիայն մեր դառն արհամարհանքը...

ԱՐՏԷՄ Հն հն հն, գաւառացու արհամարհանքը:

ՍՈՒՐԷՆ (նայելով նրանց խորխտ) Ինչպէս տեսնում եմ, դուք այդ արհամարհանքին էլ արժանի չէք:

ԱՆՏՈՆ. (ապշած) Եւ տիկինը լուռ է առանց մի ձայն իսկ հանելու,

Տ. ԳԱՌՆԻԿ. (անօրոջ) Նա լիովին իրաւացի է:

ԲԱՐՍԵՂ (մտնելով) Պ. Սուլբէգեան, ձեր սպասաւորը:

ՆՈՒՆԷ (ճշում է)

ԱՐՏԷՄ (կարցրած իրան) Կանչի՛ր.

ԲԱՐՍԵՂ (գնում է)
ՄԱԼԱՅ. Ի՛նչ կարող է պատահած լինել...

ՅՈՎՍԷՓ (մտնում է շնչասպառ) Պարոն, շտապեցէք.

ԱՐՏԷՄ Ի՛նչ է պատահել.

ՅՈՎՍԷՓ Ձեր մայրը...

ԱՐՏԷՄ Ի՛նչ... մայրս ..

ՅՈՎՍԷՓ Յանկարծակի հիւանդացու և խնդրում է ձեզ. բժշկը յոյս չունի:

ԱՐՏԷՄ Ա՛խ Աստուած իմ (արագ գնում է) (ընդհանուր շփոթ)

ՆՈՒՆԷ (ընկնելով Սուրբնի ուսին հեկեկում է) Նա մեռնում է:

ՍՈՒՐԷՆ (շեմքում ձեռքը բարձրացնելով) Աստուծոյ մատը:

Վարագոյր

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Երես	Տող	ՄեՍԼ	Ուղիղ
6 ներքևից	5	լուում	լում
9 »	12	Պ.	Տ.
13 »	14-13	բարեկամ	բարեկամ
17 վերևից	5	ոտձգութիւններ	ոտնձգութիւններ
16 »	12	իիշեր	ինչեր
18 »	9	Սուրէր	Սուրէր
22 ներքևից	8	Սուցէն	Սուրէն
29 վերևից	6	սիրում	սիրում
36 ներքևից	11	ceremonie	cérémonie
37 »	8	կայ	կայ
40 »	15	անկեղծ	անեղծ
57 »	9	ինչ	ինչի
59 »	1	ամուլինս	ամուսինս
60 »	1	ոչ որ	ոչ որ
62 »	11	նկատում	նկատում
66 վերևից	5	որա	նրա
67 ներքևից	13	այսպիսի	այսպիսի
80 վերևից	1	կեցեն	կեցեն
80 ներքևից	10	կեցցիս	կեցցես
80 »	15	լօգիկան	լօգիկան

« Ազգային գրադարան

NL0372125

58.827